
Stefan
ZWEIG
İNSANLIĞIN YILDIZININ
PARLADIĞI ANLAR

Stefan Zweig

İnsanlığın Yıldızının Parladığı Anlar

«Elips Kitap»

Zweig S.

İnsanlığın Yıldızının Parladığı Anlar / S. Zweig — «Elips Kitap»,

Tarih, uçsuz bucaksız gökyüzünün en karanlık olduğu anlara benzer. Aydınlık olduğu zamanlar var olsa da derin, büyük ve gizemli bir karanlık onun varlığını tanımlar. Bakan her göze görünmeyen detayları, ayırt edilemeyen sebep ve sonuçları ile insanlık tarihi; bugünden bakıldığında zifirî karanlıkta, hiçbir yöne sapma-dan, dosdoğru ilerlenen ve eklemlenen bir yolculuğa benzer. Bu yolculukta, görmeyi bilen insanın önüne büyük ve görkemli bazı parlak yıldızlar iliştirilmiştir. Kişinin yapması gereken yalnızca başını göğe kaldırmak, ihtişamla parlayan o yıldızları keşfetmek ve gideceği yolu onların yaydığı ışığa göre çizmektir. Bugünün insanı, aradığı doğru yolu ancak bu, karanlık tarihi aydınlatan yıldızların en parlak olduğu gecelerde bulabilecektir. Stefan Zweig İnsanlığın Yıldızının Parladığı Anlar adlı eserinde; yeryüzünün farklı dönemlerinde, farklı yerlerde, farklı şekillerde parıldayan ve parıltıları tarih göğünde asılı kalan insanları, olayları ele almaktadır. Zweig, eseriyle yolunu kaybetmiş yahut henüz yola çıkmaktan dahi korkan günümüz insanına, o yıldızların parlaklığıyla aslında bir yol haritası armağan etmektedir. Okur; İstanbul'un Fethi'ndeki mucizede, Goethe'nin aşkında, Waterloo Savaşı'ndaki hatada, Eldorado'nun keşfinde ya da Tolstoy'un epiloğunda gökyüzüne yayılan ışık ile yönünü bulacak; kim bilir, belki de bir sonraki parlak yıldızı göğe asmak için hazırlanacaktır.

© Zweig S.
© Elips Kitap

Содержание

ÖN SÖZ 7
ÖLÜMSÜZLÜĞE KAÇIŞ 8
Bir Gemi Donatılıyor 9
Sandıktaki Adam 11
Tehlikeli Yükseliş 13
Ölümsüzlüğe Kaçış 15
Ölümsüz An 17
Altınlar ve İnciler 20
Tanrılar Nadiren Bağışlar… 22
Çöküş 24
BİZANS'IN FETHİ 25
Tehlikenin Fark Edilişi 26
Barış Ayini 28
Savaş Başlıyor 29
Surlar ve Toplar 30
Bir Kere Daha Umut 32
Donanma Dağın Üzerinden Geçiyor 34
Avrupa, İmdat! 36
Saldırıdan Önceki Gece 38
Ayasofya'daki Son Ayin 39
Unutulan Kapı: Kerkaporta 40
Конец ознакомительного фрагмента. 41

Stefan Zweig
İnsanlığın Yıldızının Parladığı Anlar

Stefan Zweig, 28 Kasım 1881'de Viyana'da dünyaya geldi. Kültürlü ve varlıklı bir ailenin ikinci çocuğu olan Zweig'ın annesi İtalyan asıllı ve Yahudi Ida Breattaur, babası ise tekstil işi ile uğraşan Moritz Zweig'dı.

Stefan'ın kültürlü ve birikimli bir birey olmasını isteyen ailesi, ona çok küçük yaşta eğitim vermeye başladı. Edebiyatla yakından ilgileniyor ve yeni diller öğreniyordu. Lise yıllarında şiir yazmaya başladı. Alman şairleri yakından takip ediyor ve kendisine örnek alıyordu.

Viyana ve Berlin'de felsefe eğitimi aldı. Yolculuklara çıkıyor ve sürekli hayatında değişen her şeyle birlikte yazmaya devam ediyordu. Öğrenmiş olduğu diller dolayısıyla edebî çeviriler yapıyordu. 1901 yılında da Paul Verlaine ile Baudelaire'in şiirlerini Fransızcadan Almancaya çevirdi.

Yolculuklarının dönüşünde 1914'te Birinci Dünya Savaşı başlamıştı. Viyana'da karargâhta memur olarak görev aldı. Cephedeki acılara tanık oldukça savaş karşıtı bir tutum sergiledi ve bu görüşü eserlerine yoğun bir şekilde yansıdı.

Savaşın ardından Stefan, Avusturya'ya geldi ve Salzburg'a yerleşti. Burada Frederike von Winternit ile tanıştı. Frederike, iki çocuklu bir kadındı. Çok geçmeden Stefan ve Frederike evlendiler. Stefan burada ünlenmeye başladı ve geniş bir çevre edindi. 1920'lerde Balzac, Dostoyevski gibi yazarlar üzerine inceleme yazıları yazdı.

Hitler öncülüğünde gelişen "Nasyonel Sosyalizm" akımı karşısında görülen Stefan'ın adı kara listeye alındı. Karşıt ideoloji kitapları Naziler tarafından meydanda ateşe veriliyordu ve bundan Stefan'ın kitapları da nasibini aldı. Bundan sonra bir anda parmakla işaret edilen Yahudilerden biri olmuştu.

1934'te evine düzenlenen baskın neticesinde Londra'ya sürüldü. Bu süreçte yayımladığı eserine, *Rotterdamlı Erasmus'un Zaferi ve Trajedisi* adını verdi. 1937'de eşinden ayrıldı ve daha sonra 1939'da Lotte adındaki bir kadın ile evlendi. Lotte'ye çok değer veriyordu ve ondan esinlenerek *Sabırsız Yürek* adlı romanını kaleme aldı.

Stefan, insanlığın aşağılanmasına, erdemlerin yok oluşuna, ötekileştirmenin çoğalttığı nefrete, kötülükten doğan öfkeye karşı sessiz kalamayan, temeli insan olan her konuya karşı oldukça duyarlıydı. Londra'da oturma vizesi alamaması, bir de üstüne pasaportuna "Yabancı Düşman" damgası vurulmasına dayanamıyor, bu durum çok ağrına gidiyordu. 1940'ta İngiliz vatandaşlığına kabul edildi. Bu sırada Hitler, Batı'ya doğru ilerlemeye başlamıştı. Stefan, eşini de alarak Avrupa'dan ayrıldı; önce New York, ardından Arjantin, sonra Paraguay ve en sonunda Brezilya'ya gittiler. Aralık ayında New York'a geri döndüler. Burada Stefan, *Amerigo-Tarihî Bir Hatanın Öyküsü*'nü yazdı.

Bir süre her şey yolunda gibi gitse de Amerika'nın havası ve suyu eşi Lotte'nin astımını azdırmıştı. Gezgin ruhunu perçinleyen yaşam koşulları, Stefan'ı oradan oraya sürüklüyordu. 1941'de de *Brezilya-Geleceğin Ülkesi* adlı kitabını yayımladı ve hemen ardından Brezilya'ya yerleşmeye karar verdi. Burada *Satranç*'ı yazdı.

1941'de Montaigne üzerine inceleme yazısına başlamıştı ki aslında yaşamının son günlerini yazıyordu. 14 Şubat 1942'de karı koca, Rio Festivali'ni izlemeye gitti. Nispeten keyifleri yerindeydi ki gazetelerdeki kanlı manşeti gördüler: Naziler, Süveyş Kanalı'na doğru yönelmişler; Libya'yı hedef almışlardı. Apar topar evlerine döndüler.

22 Şubat günü, Stefanların yatak odalarının kapısı öğlene kadar hiç açılmadı. Hizmetçileri polise haber verdi. İçeri giren polisin gördüğü manzarada, Stefan sırtüstü yatmış, karısı da elini onun göğsüne koymuş bir şekilde bulunmuşlardı. Cansız bedenleri ile öylece yatan çift, "Veronal" adlı ilaçtan içmişler, öncesinde de masanın üzerine veda mektuplarını bırakmışlardı.

Eserleri:

Acımak, Bir Yüreğin Çöküşü, Dünün Dünyası, Bir Kadının Yirmi Dört Saati, Yarının Tarihi, Kendileri ile Savaşanlar: Kleist-Nietzsche-Hölderlin, Üç Büyük Usta: Balzac-Dickens-Dostoyevski, Kendi Hayatının Şiirini Yazanlar: Casanova-Stendhal-Tolstoy, Lyon'da Düğün, Yıldızın Parladığı Anlar, Karışık Duygular, Satranç, Günlükler, Değişim Rüzgârı, Calvin'e Karşı Castellio ya da Köleliğe Karşı Özgür Düşünce, Fouche-Bir Politikacının Portresi, Tehlikeli Merhamet, Amok Koşucusu, Balzac-Bir Yaşam Öyküsü, Magellan, Freud ve Öğretisi, Yakıcı Sır, Ruh Yoluyla Tedavi, Amerigo, Mektuplaşmalar, Buluşmalar, Rotterdamlı Erasmus, Zaferi ve Trajedisi, Clarissa…

Şule Şenkaya, 1950 yılında Balıkesir'de doğdu. 1960-1980 yılları arasında Almanya'da eğitimini tamamladı. Yüksek Ticaret Bölümü mezunudur. Daha sonra Türkiye'ye dönüp çeşitli illerdeki noter, adliye ve SGK'da yeminli tercümanlık yaptı. Ankara'da önce özel bir şirkette ve daha sonra da Siemens firmasında genel müdür sekreteri ve tercüman olarak çalıştı. 2006 yılında emekli olup Elips Kitap bünyesinde Almancadan Türkçeye kitap çevirileri yapmaktadır.

ÖN SÖZ

Hiçbir sanatçı, günün yirmi dört saati boyunca hiç aralıksız sanatçı değildir; yarattığı tüm önemli, tüm kalıcı şeyler sadece ilhamın geldiği pek az ve nadir anlarda oluşur. Tarihte de bu böyledir, hayranlık duyduğumuz tüm zamanların büyük şairleri ve artistleri de sürekli yaratıcı değillerdi. Goethe'nin saygıyla "Tanrı'nın gizemli atölyesi" diye adlandırdığı tarih içinde de çok fazla önemsiz ve gündelik olay vardır. Her yerde olduğu gibi sanatta ve hayatta da görkemli ve unutulmaz anlar nadirdir. Tarih çoğu zaman bir kronikçi gibi olayları ilmek ilmek, ilgisizce, inatla birleştirir ve asırlar boyunca dayanabilen o dev zinciri yapar zira her gerilim için hazırlık, her gerçek olay için de oluşum süresi gerekir.

Bir ulusun içinden bir dâhinin çıkması için her zaman milyonlarca insanın; gerçekten tarihî bir olayın, insanlığın yıldızının parladığı bir saatin oluşması için her zaman milyonlarca boş dünyevi saatin geçmesi gerekir. Ancak sanatta bir dâhi ortaya çıkarsa o uzun ömürlü olur, zamana direnir; bu tür bir dünya saati olduğunda o, onlarca ve yüzlerce yıl karar verici olur. Tüm atmosferin elektriğinin paratonerin ucuna toplanması gibi en küçük zaman aralığına da çok miktarda olay sıkışır.

Diğer zamanlarda yavaş yavaş, peş peşe ve yan yana oluşan olaylar her şeyi belirginleştiren ve kararlaştıran tek bir anda yoğunlaşır; tek bir evet, tek bir hayır, erken veya geç bir davranış, bu anı yüzlerce cins için geri dönülemez hâle getirir ve her bir bireyin, bir ulusun, hatta bütün insanlığın kaderini belirler.

Bu tür, dramatik bir biçimde sıkışmış, kaderi değiştiren, uzun zaman süren kararların tek bir tarihe, tek bir saate ve çoğu zaman da tek bir dakikaya sıkıştığı anlar bir bireyin yaşamında ve tarihin akışında çok enderdir. Bu tür değişik zamanlardaki ve bölgelerdeki *yıldız saatlerinin* bazılarını - aynı yıldızlar gibi parlayarak ve sabit kalarak fâniliğin üzerinde parladıkları için ben onları böyle adlandırdım- hatırlamaya çalışıyorum. Hiçbir yerde olayların dış ve iç manevi gerçeklerini kendi hayallerimle renklendirmeyi veya güçlendirmeyi denemedim. Zira mükemmel bir biçimde oluştukları o görkemli anlarda tarihin yardımcı bir ele ihtiyacı yoktur. Tarih gerçekten bir şair, bir dram yazarı olarak yönetmişse hiçbir şair ondan fazlasını yapmayı denememelidir.

ÖLÜMSÜZLÜĞE KAÇIŞ

Pasifik Okyanusu'nun Keşfi
25 Eylül 1513

Bir Gemi Donatılıyor

Kolomb, Amerika'yı keşfettikten sonraki ilk dönüşünde Sevilla ve Barcelona'nın kalabalık caddelerinden zafer alayıyla geçerken sayılamayacak kadar çok değerli ve garip şeyler sergilemişti; o zamana kadar tanınmayan bir ırkın kırmızı derili insanları, hiç görülmemiş hayvanlar, bağrışan rengârenk papağanlar, hantal tapirler bir zaman sonra Avrupa'yı vatanları yapacak garip bitkiler ve meyveler, Hint tahılları, tütün ve Hindistan cevizi…

Tüm bunlar sevinç çığlıkları atan insanlar tarafından merakla ve hayretler içinde seyrediliyordu ancak kralı, kraliçeyi ve danışmanları en çok heyecanlandıran, birkaç küçük sandık ve sepet altındı. Kolomb'un yeni Hindistan'dan getirdiği altın pek fazla değildi; yerlilerden değiş tokuş yaparak aldığı veya çaldığı birkaç parça ziynet eşyası, birkaç külçe altın ve birkaç avuç kadar minik altın bilye, altından daha fazla da altın tozu. Tüm ganimet en fazla birkaç yüz altın sikke basmaya yeterdi.

Ancak fanatik bir biçimde o anda neye inanmak istiyorsa ona inanan ve o sırada deniz yolundan Hindistan'a gidebilmek konusunda haklı çıkan dâhi hayalperest Kolomb, gerçek bir coşkuyla bunların sadece minik bir örnek olduğunu uyduruyor. Kendisine bu yeni adalarda sayılamayacak kadar çok altın madeni bulunduğuna, bazı tarlalarda tamamen düz bir biçimde ince bir toprak tabakasının altında olduğuna dair güvenilir haberler verilmiş. Bildiğimiz kürekle kolayca çıkarmış. Daha güneyde ise daha zenginleri varmış, orada krallar bardaklarını altın kaplardan dolduruyorlarmış ve orada altının değeri İspanya'da kurşuna verilenden çok daha düşükmüş.

Her zaman paraya ihtiyacı olan kral, artık kendisine ait sayılan bu yerdeki Altın Ülkesi'ni mest olmuş bir biçimde dinliyor; henüz Kolomb'un oldukça kaçık olduğunu, onun vaatlerinden şüphe duyması gerektiğini bilmiyordu. Hemen ikinci yolculuk için büyük bir filo hazırlanıyor ve bu defa mürettebat bulmak için reklama ve davulculara ihtiyaç kalmıyor. Bu, altının neredeyse çıplak avuçla toplandığı, yeni keşfedilen Altın Ülkesi haberi bütün İspanya'yı çıldırtıyor ve altın diyarı El Dorado'ya[1] gitmek için yüzlerce, binlerce insan kendiliğinden geliyor.

Ancak şimdi bütün şehirlerden, köylerden ve mezralardan hırsın getirdiği bu kalabalık oldukça karışık. Sadece armalarını daha fazla altınla kaplamak isteyen dürüst asiller, sadece atılgan maceraperestler ve cesur askerler değil; İspanya'nın tüm pisliği ile ayaktakımı da Palos'a ve Cadiz'e akıyor. Altın Ülkesi'nde kârlı bir iş edinmek isteyen mimlenmiş hırsızlar, yol kesenler, soyguncular, borçlularından veya kavgacı karılarından kaçmak isteyen kocalar, bütün haydutlar ve başarısız insanlar, sabıkalılar ve emniyet güçleri tarafından arananlar filoya başvuruyordu; bu bir araya gelmiş çılgın topluluk, nihayet bir hamleyle zengin olmaya ve bunun için de her türlü şiddeti uygulamaya, her türlü suçu işlemeye kararlıydı.

Kolomb'un o ülkelerde sadece küreği toprağa sokmak gerektiği ve hemen altın topaklarının ortaya çıkacağı hakkındaki fantezilerini birbirlerine öyle anlatmışlardı ki içlerinde durumu iyi olanlar, bu değerli metalden büyük miktarlarda taşıyabilmek için yanlarına uşaklar ve katırlar alıyorlardı.

Bu yeni sefere alınmayı başaramayan ise başka bir yolu zorluyor; maceraperestler kralın izni olup olmadığını bile sormadan daha çabuk oraya varmak ve altın, altın, altın toplamak için kendi başlarına gemiler hazırlıyordu; İspanya bir çırpıda bütün huzursuzluklardan ve tehlikeli ayaktakımından kurtulmuştu.

Española (daha sonraki San Domingo ya da Haiti) Valisi, bu istenmeyen misafirlerin kendi yönetimine verilen adayı doldurmalarını dehşetle seyrediyordu. Gemiler her yıl yeni yüklerle geliyor ve her zaman daha işe yaramaz insanları getiriyordu. Ancak gelenler de müthiş bir hayal kırıklığına uğruyordu çünkü burada ne sokaklarda altınlar vardı ne de üzerlerine canavarlar gibi saldırdıkları mutsuz yerlilerde bir zerre altın bulunmaktaydı. Bu yüzden bu azgın insan sürüsü, mutsuz yerlileri ve valiyi korkutarak, eşkıyalık yaparak ortalıkta dolaşıyorlardı. Vali boşu boşuna onlara toprak

[1] El Dorado (İsp.): Kayıp altın şehir. (ç.n.)

göstererek, hayvan vererek ve hatta her birisine bolca insani hayvanlar, yani altmış-yetmiş kadar yerliyi köle olarak vererek sömürgeci yapmaya uğraşırdı. Ancak hem soylu ailelerden gelenlerin hem de eski çapulcuların çiftçilikle uğraşmaya niyetleri yoktu. Buğday ekmek ve hayvan gütmek için buraya gelmemişlerdi; ekip biçmek için uğraşmak yerine ya meyhanelerde oturuyor ya da mutsuz yerlilere eziyet etmeyi tercih ediyorlardı ki birkaç yıl içinde tüm yerli halkı yok edeceklerdi. Çoğu kısa bir süre sonra öyle çok borçlanmıştı ki ellerindeki mallarından sonra paltolarını, şapkalarını ve son gömleklerini bile satmak zorunda kalmışlar ama yine de boğazlarına kadar tüccarlara ve tefecilere borçlulardı.

Bu yüzden Española'da başarısız olmuş bu insanlar için adanın saygın bir kişi olarak tanıdığı, diplomalı hukuk adamı Martin Fernandez de Enciso'nun 1510'da adaya yardıma koşmak amacıyla, kendi kolonisinde yeni bir birlik oluşturarak bir gemi hazırladığı haberi büyük bir sevinç kaynağı oluyor. İki meşhur maceraperest Alonzo de Ojeda ve Drego de Nicuesa, 1509 yılında Kral Ferdinand'dan Panama Boğazı ile Venezuela kıyılarının hemen yakınlarında ismini çok acele aldıkları bir kararla Castilia del Oro, Altın Kastilya koydukları bir koloni kurma ruhsatı almışlardı; bu kulağa hoş gelen isme ve söylenen palavralara inanarak kendinden geçen, gerçek dünyayı tanımayan bu hukuk adamı bütün servetini bu işe yatırmıştı. Ancak Uraba Körfezi'nde kurulan bu yeni San Sebastian kolonisinden altın değil, sadece tiz yardım çağrıları geliyordu. Adamlarının yarısı yerlilerle yaptıkları kavgalarda, diğer yarısı da açlıktan yıpranmışlardı. Yatırdığı parayı kurtarmak için Enciso, servetinden geri kalanı da riske atarak yeni bir yardım seferine hazırlanıyor. Enciso'nun asker aradığı haberini alır almaz bütün umutsuz insanlar, Española'nın bütün işsizleri bu fırsattan yararlanarak onunla birlikte buradan kaçmak istiyor. Sadece uzaklaşmak, alacaklılarından ve sert valinin dikkatinden kaçmak istiyorlar! Ancak alacaklılar da tetiktedir. Kendilerine çok borcu olan insanların bir daha görüşmemek üzere kaçmak istediklerinin farkındalar ve bu yüzden valiye gidip, onun özel izni olmadan kimsenin adadan gitmesine izin vermemesini istiyorlar. Vali bu isteklerini haklı buluyor. Sıkı bir gözetim ayarlanıyor, Enciso'nun gemisi limanın dışında beklemek zorunda kalıyor, hükûmetin gemileri devriye geziyor ve izni olmayanların gizlice gemiye binmesini engelliyor. Ölümden, onurlu çalışmaktan veya boğazlarına kadar borçlanmaktan daha az korkan bütün haydutlar, Enciso'nun gemisinin, içinde onlar olmaksızın yelkenlerini şişirip yeni bir maceraya doğru dümen kırışını sınırsız bir öfkeyle seyrediyorlar.

Sandıktaki Adam

Enciso'nun gemisi, Española'dan yelkenlerini şişirerek Amerika kıtasına doğru gidiyor, adanın son konturları mavi ufukta kayboluyor. Sakin bir yolculuk başlıyor ve önceleri dikkat çeken bir şey olmuyor, sadece -meşhur bir av köpeği olan Becericco'nun yavrusu olan ve kendisi de Leoncico adıyla ünlenen- iri ve çok güçlü bir av köpeği huzursuzca güvertede bir aşağı bir yukarı dolaşıyor ve her yeri kokluyor. Kimse bu güçlü hayvanın kime ait olduğunu ve gemiye nasıl bindiğini bilmiyor. Sonunda köpeğin son gün gemiye getirilen oldukça büyük bir erzak sandığının önünden ayrılmadığı dikkat çekiyor. Birdenbire, hiç beklenmedik bir biçimde sandık kendiliğinden açılıyor ve içinden aynı Kastilya Krallığı'nın azizi Santiago gibi kılıç, miğfer ve kalkanla silahlanmış, tahminen otuz beş yaşlarında bir adam çıkıyor.

Bu şekilde, şaşırtıcı cesaretinin ve zekâsının ilk denemesini yapan bu adamın adı Vasco Núñez de Balboa'dır.[2] Jerez de los Caballeres'de soylu bir ailede doğmuş, basit bir asker olarak Rodrigo de Bastidas ile Yeni Dünya'ya yelken açmış ve birçok yanlış seferden sonra gemisi Española'da karaya oturmuştu. Vali, boş yere Núñez de Balboa'yı iyi bir sömürgeci yapmaya uğraşmıştı; kendisine tahsis edilen araziyi birkaç ay sonra bırakmış, iflas etmiş ve kendisini alacaklılardan nasıl kurtaracağını bilemez hâle gelmişti.

Kıyıda sıkılmış yumruklarıyla kalan öteki borçlular, gözlerini Enciso'nun gemisine binmelerine engel olan hükûmetin devriye teknelerine dikmiş bakarken Núñez de Balboa büyük ve boş bir erzak sandığına saklanıp, yola çıkma hazırlıkları esnasında ve kimsenin böyle bir kurnazlığı aklına getirmediği bir zamanda, kendisini, sandıkları taşıyan yardımcıların yardımcılarına gemiye taşıttırarak Diego Kolomb'un nöbetçilerini cesurca atlatmış olmuştu. Ancak gemi kıyıdan onun yüzünden geri dönülmeyecek kadar uzaklaştığında bu kaçak yolcu ortaya çıktı. Şimdi gemide!

Lisanslı bir hukuk adamı olan Enciso'nun da çoğu hukuk adamı gibi romantik şeylerle pek ilgisi yok. Yeni koloninin belediye başkanı, polis müdürü olarak orada böyle kaçaklarla ve karanlık kimselerle uğraşmak istemiyor. Bu yüzden hemen Núñez de Balboa'ya onu yanında götürmeyi düşünmediğini ve üzerinde insan olsun veya olmasın rastlayacakları ilk adanın kumsalına bırakacağını bildiriyor.

Ancak iş oraya varamıyor. Çünkü gemi henüz Castilia del Oro'ya doğru yoldayken -henüz daha pek bilinmeyen bu denizlerde, sadece bir düzine kadar geminin geçtiği bu yerlerde bir mucize gibi- yakın bir zamanda ismi bütün dünyada duyulacak olan Francisco Pizarro adında bir adamın yönetimindeki, kalabalık bir mürettebatı olan bir tekneyle karşılaşıyorlar. Teknedekiler Enciso'nun kolonisi San Sebastian'dan geliyorlar ve gemidekiler onları önce yerlerini kendi istekleriyle terk etmiş asiler sanıyorlar. Ancak teknedekiler Enciso'yu dehşete düşüren bir haber veriyorlar: Artık San Sebastian diye bir yer yok ve eski koloniden sadece kendileri kalmış. Komutan Ojeda kendi gemisi ile kaçmış, iki küçük yelkenliden başka bir araçları olmayanlar ise yetmiş kişi kalana kadar diğerlerinin ölmesini beklemek zorunda kalmışlar. Ayrıca bu iki yelkenli tekneden birisi de başaramamış; şimdi bu Pizarro'nun teknesindeki otuz dört kişi, Castilia del Oro'dan hayatta kalan son insanlardı.

Peki, şimdi nereye? Pizarro'nun anlattıklarından sonra, Enciso'nun adamları, bu terk edilmiş koloninin korkunç iklimli bataklığına gitmek ve yerlilerin zehirli oklarına hedef olmak istemezler; tekrar Espanola'ya geri dönmek tek seçenekleri gibi görünmektedir. Bu tehlikeli anda, Vasco Núñez de Balboa birden ortaya çıkar. Rodrigo de Bastidas ile birlikte yaptığı ilk seyahatinde Orta Amerika'nın bütün kıyısını çok iyi öğrendiğini ve o zaman, suyu altın içeren bir nehrin kıyısında, güler yüzlü yerlilerin yaşadığı Darien adında bir yer olduğunu hatırladığını söyledi. Buradaki bu uğursuz yerde değil, orada kurmalıydılar yeni koloniyi. Bütün mürettebat hemen Núñez de Balboa'nın teklifini onaylar. Onun teklifine uyarak dümeni Panama'nın dar geçidindeki Darien'e doğru yöneltirler. Önce

[2] Vasco Núñez de Balboa: İspanyol kâşif ve serüvenci. (ç.n.)

alıştıkları şekilde yerlilerin çoğunu öldürür ve çaldıkları şeylerin arasında altın da buldukları için haydutlar oraya yeni bir koloni kurmaya karar verir ve dindarca bir şükran duygusuyla yeni şehre Santa Maria de la Antigua del Darien[3] adını verirler.

[3] Santa Maria de la Antigua del Darien: 1510'da Vasco Núñez de Balboa tarafından kurulan ve bugünkü Kolombiya'da, Acandí'nin yaklaşık 40 mil güneyinde, Unguía Belediyesi içinde bulunan bir İspanyol sömürge şehriydi. (ç.n.)

Tehlikeli Yükseliş

Koloninin mutsuz finansörü, "lisanslı" hukukçu Enciso, içinde Núñez de Balboa'nın olduğu o sandığı içindekiyle birlikte zamanında denize atmadığından dolayı çok pişman olacaktır zira bu cüretkâr adam, birkaç hafta sonra tüm yönetimi eline geçirir. Bir hukuk adamı olarak yetişmiş olan Enciso, ahlaka ve düzene uygun olarak koloninin o anda ortalıkta olmayan valisinin yerine kendisi, kıdemli belediye başkanı olarak İspanya Kralı yararına yönetmeye çalışır ve sefil bir yerli kulübesinde değil de sanki Sevilla'daki hukuk bürosunda oturuyormuş gibi temiz ve ciddi kararnamelerini hazırlar. Henüz tek bir insanın girmediği bu ormanlarda, buradaki altınlar krallığa ait olduğu için askerlerine yerlilerden altın edinmelerini yasaklıyor, bu ahlaksız serseri grubunun düzene ve kanunlara uymasına çalışıyordu ancak onlar içgüdüsel olarak maceraperest kılıç adamının tarafını tutuyor, kalem adamına kızıyorlardı. Kısa bir süre sonra koloninin gerçek efendisi Balboa oluyor; Enciso canını kurtarmak için kaçmak zorunda kalıyor ve nihayet düzeni sağlamak için kralın merkezden gönderdiği talihsiz Vali Nicuesa'yı ise Balboa karaya bile çıkartmıyor; kralın yönetimini kendisine verdiği bu ülkeden kovulan vali, geri dönüş yolculuğunda boğuluyor. Şimdi artık sandıktan çıkan adam Núñez de Balboa koloninin efendisi oluyor. Ancak başarılarına rağmen içi pek rahat değildir. Zira açıkça krala karşı gelmiş ve gönderilen valinin ölümüne sebep olduğu için bağışlanma umudu da yok olmuştur. Kaçmış olan Enciso'nun şikâyet etmek için İspanya yolunda olduğunu ve er geç krala başkaldırdığı için mahkemeye verileceğini biliyor. Ancak İspanya uzakta ve bir gemi okyanusu iki kere geçene kadar daha çok zamanı var. Cüretkâr olduğu kadar akıllı da olduğu için yasa dışı yollardan ele geçirdiği hükümdarlığına mümkün olduğu süre boyunca sahip olabilmek için tek çareye odaklanıyor. O tarihlerde başarının her türlü suçu haklı gösterebileceğini ve krallık hazinesine göndereceği büyük miktarda altın ile her türlü ceza davasını hafifletebileceğini veya geciktirebileceğini biliyor; öyleyse önce altını bulmalıydı zira altın güçtür!

Francisco Pizarro ile birlikte komşu yerlilere saldırıyor, her şeylerini gasp ediyor ve bilindik bu katliamlar sırasında önemli bir başarı yakalıyor. Misafirperverliklerini haince ve çok kaba bir biçimde çiğneyip üzerlerine saldırdıkları kabile reislerinden biri olan Careta, tam öldürülmek üzereyken, ona yerlileri kendine düşman edeceğine kendi kabilesi ile bir anlaşma yapması ve sadakatinin teminatı olarak ona kızını vereceği gibi bir teklifte bulunuyor. Núñez de Balboa, yerlilerin arasında güvenilir ve güçlü bir dostu olmasının önemini hemen anlıyor; Careta'nın teklifini kabul ediyor ve daha da şaşırtıcı olan şey, o Kızılderili kıza hayatının son saatine kadar çok nazik davranıyor. Reis Careta ile birlikte etraftaki bütün yerlileri egemenliği altına alıyor ve onların üzerinde öyle bir otorite sahibi oluyor ki sonunda en güçlü kabile reisi olan Comagre de onu yanına davet ediyor.

Güçlü kabile reisine yaptığı bu ziyaret, o zamana kadar bir maceraperest ve krala karşı gelen bir hayduttan başka bir şey olamayan ve Kastilya mahkemelerince asılmasına veya balta ile boynunun vurulmasına karar verilecek olan Vasco Núñez de Balboa'nın yaşamında dünya tarihini değiştirecek bir karara varmasına sebep oluyor. Kabile Reisi Comagre onu, Núñez de Balboa'nın göz kamaştırıcı zenginliği karşısında şaşkına döndüğü, taştan yapılmış geniş bir evde kabul ediyor ve misafirine o istemeden dört bin ons[4] altın hediye ediyor. Ancak şimdi de şaşkınlık sırası kabile reisinde. Zira saygıyla eğilerek kabul ettiği bu gökyüzü çocukları, bu güçlü ve Tanrı'ya benzer yabancılar, altını görür görmez bütün asaletlerini kaybediyorlar. Tıpkı zincirlerinden boşanmış köpekler gibi birbirlerinin üzerlerine saldırıyor, kılıçlar çekiliyor, yumruklar sıkılıyor, haykırarak birbirleriyle boğuşuyorlar; her biri altından daha fazla almak istiyor. Reis şaşkınlıkla ve aşağılayıcı bakışlarla bu mücadeleyi seyrediyor: Dünyanın her yerindeki doğa insanlarının, kültürlü insanların bir avuç sarı metali kültürlerinde var olan tüm ruhsal ve teknik kazanımlardan üstün tuttuğunda gösterdiği şaşkınlıktı bu.

[4] Ons: Fransa'da 30,59, İngiltere'de 28,349 gram ağırlığında altın tartı birimi. (ç.n.)

Sonunda reis onlara hitap ediyor ve İspanyollar açgözlü bir ürpertiyle, tercümanın onlara çevirdiklerini dinliyorlar. Comagre, “Bu kadar önemsiz şeyler için kavga etmeniz, böyle sıradan bir metal için hayatınızı büyük rahatsızlıklara ve tehlikelere sokmanız ne kadar garip.” diyor. “Orada, karşıda, şu yüksek dağların arkasında büyük bir göl var ve bu göle akan bütün nehirler içlerinde altın taşır. Orada sizin gibi yelkenli ve kürekli gemilerle gezen bir halk var ve onların kralları altın kaplardan yiyip içiyor. Orada istediğiniz kadar bu sarı metalden bulabilirsiniz. Bu tehlikeli bir yoldur çünkü reisleri mutlaka sizin geçmenize izin vermeyecektir. Ama sadece birkaç gün sürecek bir yol bu.”

Vasco Núñez de Balboa, yüreğine dokunulmuş gibi hissediyor. Yıllardır rüyalara giren efsanevi Altın Ülkesi’nin izi bulunmuştu; kendisinden öncekiler her yerde, güneyde, kuzeyde aramışlardı ve şimdi eğer bu reis doğru söylediyse sadece birkaç günlük bir mesafede. Aynı zamanda nihayet Kolomb, Cabot ve Corereal gibi büyük ve ünlü denizcilerinin yolunu aradıkları ama bulamadıkları şu diğer okyanusun varlığı da ispatlanacak, böylece dünyanın çevresindeki yol da keşfedilmiş olacaktı. Bu yeni denizi kim ilk görür ve ülkesi adına sahiplenirse onun adı yeryüzünde hiçbir zaman unutulmayacaktı. Balboa, suçlarından kurtulmak ve kalıcı bir şeref kazanmak için yapması gereken şeyi anlıyor: Önce boğazı geçip Hindistan’a giden güneydeki denizi, Mar del Sur’u aşmak ve İspanya Kralı için yeni Altın Ülkesi’ni fethetmek. Kabile Reisi Comagre’nin evinde geçirilen o saatte, kaderi belirlenmişti. O andan itibaren, bu tesadüfen maceraperest olan adamın hayatının, büyük ve zamanı aşacak bir anlamı oldu.

Ölümsüzlüğe Kaçış

Hayatının ortasında, yaratıcı yıllarında hayatının amacını keşfeden bir insanın kaderinden daha büyük bir mutluluk olamaz. Núñez de Balboa, kendisi için neyin önemli olduğunu biliyor: Giyotinle korkunç bir ölüm ya da ölümsüzlük! Önce taht ile barışı satın almak, iktidarı darbe ile ele geçirmek şeklindeki suçunu kabul etmek ve bağışlatmak!

Bu yüzden dünkü asi, sadece Reis Comagre'nin kendisine hediye ettiği altınlardan İspanya Kralı'na yasa gereği vermek zorunda olduğu beşte birini çok dürüst bir vatandaş olarak Española'daki haznedar Pasamonte'ye göndermekle yetinmiyor, dünya ile pratiği beceriksiz hukukçu Enciso'dan çok daha iyi olduğundan resmî gönderiminin içinde haznedarın kendisine de yüklüce bir para bağışı koyuyor ve ondan koloninin genel kaptanı olarak yürüttüğü görevini teyit etmesini rica ediyor.

Haznedar Pasamonte'nin bunu yapmak için hiçbir yetkisi yoktur ancak altınların hatırına Núñez de Balboa'ya geçici ve aslında değersiz bir belge yolluyor. Balboa kendisini her taraftan sağlama almak için en güvenilir adamlarından ikisini krala kendisi için kazandıklarını anlatmaları ve kabile reisinden öğrendiği önemli haberi vermeleri için İspanya'ya yolluyor. Vasco Núñez de Balboa, Sevilla'ya "Bana sadece bin adamlık bir ekip lazım." diye haber gönderiyor; bu bin kişiyle kendisinden önce hiçbir İspanyol'un Kastilya için yapamadığı şeyleri başaracağına söz veriyor. Yeni denizi keşfetmeyi ve Kolomb'un söz verip de bulamadığı ancak kendisinin, Balboa'nın bulacağı Altın Ülkesi'ni de İspanya'ya kazandırmayı görevi biliyor.

Şimdi her şey bu yitik, isyankâr ve soyguncu insan için iyiye gidiyor gibi görünüyor. Ancak İspanya'dan gelen ilk gemi kötü haberler getiriyor. Her şeyini çaldığı Enciso'nun saraya edeceği şikâyetlerin etkisini azaltmak için o günlerde İspanya'ya göndermiş olduğu isyan yardımcılarından birisi durumun onun için tehlikeli olduğunu, hatta hayati tehlike taşıdığını bildiriyor. Kandırılmış "lisanslı" Enciso, gücünü kullanarak şikâyetini İspanyol mahkemesine taşımış ve Balboa'yı kendisine tazminat ödemeye mahkûm ettirmiştir. Buna karşılık, kendisini kurtaracak yakın Güney Denizi'nin yeri hakkındaki haber ise henüz gelmemiştir; kesin olan ise yaptıklarından dolayı Balboa'dan hesap sormak ve hemen orada kararını vermek veya onu zincirleyip İspanya'ya geri götürmek üzere, bir hukuk adamının bir sonraki gemiyle geleceğiydi.

Vasco Núñez de Balboa, mahvolduğunu anlıyor. Yakındaki Güney Denizi ve altın kıyısıyla ilgili haber yerine varmadan hüküm giymişti. Tabii ki kafası kumlarda yuvarlanırken onlar bundan yararlanacaklardı. Herhangi biri onun emelini, rüyalarında gördüğü girişimini tamamlayacaktı; kendisinin artık İspanya'dan ümit edecek bir şeyi kalmamıştı. Kralın resmen atadığı valiyi ölüme sürüklediğini, belediye başkanını kendi elleriyle makamından uzaklaştırdığını biliyorlardı. Sadece hapis cezası verilir de suçlarının cezası olarak başını kesmeleri için masaya yatırılmak zorunda kalmazsa kendisini ucuz kurtulmuş sayacaktı. Güçlü dostlardan yardım da alamaz çünkü artık kendisi de güçlü değildir ve en iyi yardımcısı olabilecek olan altının da bağışlanmasını sağlayacak kadar sesi çıkmamaktadır. Şimdi sadece bir şey cüretkârlığının cezasından onu kurtarabilir: Daha büyük bir cüretkârlık. Eğer hukuk adamları gelip, yardımcıları da onu yakalayıp bağlamadan önce diğer denizi ve yeni Altın Ülkesi'ni keşfedebilirse kendisini kurtarabilir. Meskûn dünyanın sonundaki bu yerde kaçabileceği sadece bir tek şey mümkündür onun için: Muhteşem bir eylem, ölümsüzlüğe kaçış.

Böylece Núñez de Balboa, bilinmeyen okyanusun keşfi için İspanya'dan istediği bin kişinin, bir o kadar da hukuk adamının gelmesini beklememeye karar verir. Kendisiyle aynı fikirde olan az sayıdaki adamla muazzam bir şeyi yapmaya cesaret etmek daha iyidir! Bağlı ellerle, rezil bir durumda giyotine sürüklenmektense, tüm zamanların en cesur maceralarından biri için onurla ölmek daha iyidir. Núñez de Balboa bütün koloniyi topluyor, zorluklarını saklamadan geçitten geçme niyetini onlara anlatıyor ve kimin kendisini takip etmek istediğini soruyor. Onun bu cesareti diğerlerini de cesaretlendiriyor. Yüz doksan asker, neredeyse kolonideki askerliğe elverişlilerin hepsi hazır olduklarını söylüyorlar. Donanım için fazla bir şey alınması gerekmiyor çünkü bu insanlar zaten

sürekli savaşta yaşıyorlar. Ve 1 Eylül 1513'te, darağacından ya da zindandan kurtulmak isteyen Núñez de Balboa; bu kahraman ve eşkıya, maceraperest ve asi adam ölümsüzlüğe giden yürüyüşüne başlıyor.

Ölümsüz An

Panama Kıstağı'nı[5] geçmeye, Balboa'nın hayat arkadaşı olan, kabile reisinin kızı Careta'nın küçük ülkesi Coyba bölgesinden başlıyorlar; daha sonra anlaşıldığı gibi Núñez de Balboa en dar yeri seçmemiş ve bilgisizliği yüzünden bu tehlikeli geçişi birkaç gün uzatmıştı.

Ancak onun için en önemlisi bilinmeyen bir yere doğru yapılan cüretkâr bir baskının ikmali ve geri çekilme olasılığı için dost bir yerli kabilesinin yardımıydı. On büyük kanoya binen, kargılar, kılıçlar ve yayları ile silahlanmış yüz doksan askerden oluşan ekip, yanlarında büyük bir sürü hâlindeki korkunç av köpekleri ile birlikte Darien'den Coyba'ya geçiyor. Müttefik kabile reisi, yüklerini taşımaları için yerlileri ve yol göstermesi için bir rehber veriyor ve hemen 6 Eylül'de, en cüretkâr ve deneyimli maceraperestlerin bile irade güçlerini oldukça zorlayan kıstak üzerindeki o meşhur yürüyüş başlıyor. İspanyollar önce, yüzyıllar sonra Panama Kanalı'nın inşaatı sırasında bile binlerce kişinin öldüğü bu bataklıklar ve ateşli hastalıklara yol açan mikroplarla dolu çukurlarda, Ekvator'un insanı gevşeten şiddetli sıcağında yol almak zorunda kalıyorlar. İlk andan itibaren, bu daha önce hiç girilmemiş zehirli sarmaşıklarla dolu ormandaki bilinmeyene giden yolun, balta ve kılıçlarla temizlenmesi gerekiyor.

Ekibin önde gidenleri, yeşil renkli dev bir maden ocağındaymış gibi sık orman ve çalılıklarda, peşlerinden gelenlerin arka arkaya tek sıra hâlinde dizilerek geçmesi için bir geçit açıyor. Bu İspanyol askerlerinden oluşan ordu, yerlilerin ani baskınlarına karşı koyabilmek için gece gündüz, her an elleri silahlarında, tüm duyuları dikkatli ve gergin yol alıyor. Güneşin hiç acımadan yaktığı nemli, dev ağaçların arasında oluşan bunaltıcı ve rutubetli karanlıkta insan boğulacak gibi oluyor. Her yerleri ter içinde kalmış, dudakları susuzluktan kurumuş, ağır silahlar taşıyan bu insanlar adım adım yol alıyor; sonra birden çıkan kasırga ile yağmurlar boşanıyor, ufak dereler bir anda sürükleyen nehirlere dönüşüyor ve bunları aşmak için ya sularından yürüyerek ya da yerlilerin ağaç kabuklarından alelacele yaptıkları uyduruk asma köprülerin üzerinden geçmek gerekiyor.

İspanyolların yanında yiyecek olarak bir avuç dolusu mısırdan başka bir şey yok; uykusuz, aç, susuz, etrafları on binlerce sokan ve kan emen böceklerle çevrilmiş olarak, dikenlerden parçalanmış giysileriyle, yara olmuş ayaklarıyla, gözleri kıpkırmızı, yanakları sivrisineklerin sokması yüzünden şişmiş bir hâlde, gündüzleri dinlenmeden, geceleri uyumadan ilerlemeye çalışıyor ve kısa zamanda bitkin düşüyorlar. Yürüyüşün daha ilk haftasının sonunda ekibin büyük bir kısmı artık bu zorluklara dayanamıyor ve asıl tehlikelerin, kendilerini bundan sonra beklediğini bilen Núñez de Balboa, bütün ateşli hastaların ve bitkinlerin geride kalmalarını emrediyor. Bu riskli maceraya sadece ekibin en seçkinleriyle atılmak istiyor.

Arazi nihayet yükselmeye başlıyor. Sadece alçak yerlerdeki bataklıklarda, tüm tropik zenginliğini yayabilen vahşi ormanlar seyreliyor. Ama artık ağaç gölgeleri onları korumadığı için kızgın Ekvator güneşi dimdik, ağır silahlarına vuruyor. Yorgun düşmüş bu insanlar, yavaş yavaş ve sadece kısa mesafelerle iki denizi birbirinden ayıran, taştan oluşmuş bir omurga gibi duran dar bölgeden o sıradağlara adım adım tırmanmaya çalışıyor. Yavaş yavaş görüş alanı açılmaya başlıyor, hava serinliyor. On sekiz gün süren kahramanca mücadeleden sonra zorlukların en zoru aşılmış gibi duruyor; Kızılderili kılavuzun söylediğine göre şimdi tam önlerinde, tepesinden her iki okyanusun da -Atlantik Okyanusu ile o zaman henüz bilinmeyen ve adı verilmemiş olan Pasifik Okyanusu'nun da- görülebildiği o dağların sırtları yükseliyor. Ancak doğanın sert ve kötü direnişi nihayet pes ettiğinde karşılarına yeni bir düşman çıkıyor. O bölgenin kabile reisi, yüzlerce savaşçısı ile yabancıların topraklarından geçişini engellemek istiyor. Núñez de Balboa artık Kızılderililerle savaşmakta oldukça tecrübelidir. Tek bir silahın ateşlenmesi yetiyor ve orada da bu suni şimşek çakması ve gök gürlemesi sesleri, sihirli gücünü yerliler üzerinde gösteriyor. Bundan korkan yerliler

[5] Kıstak: Deniz içinde iki adet kara parçasını birbirine bağlayan dar kara parçası. (ç.n.)

bağrışarak kaçarken arkalarından da İspanyollar ve av köpekleri kovalıyor. Ama Balboa bu kolay kazanılmış zafere sevineceğine, bütün İspanyol askerleri gibi adi ve gaddarca davranarak; savunmasız ve bağlanmış esirleri -boğa güreşi ve gladyatör oyunlarındaki gibi- canlı canlı aç av köpeklerinin bulunduğu alana attırıp parçalattırarak bu başarısını lekeliyor. Ölümsüzlük gününden önceki gece yapılan bu olumsuz katliam, Núñez de Balboa'nın adını kirletiyor.

İspanyol askerlerinin karakter ve davranışlarındaki bu durum, garip ve anlaşılamaz bir karışımdı. Hristiyanların arasında hiç olmadığı kadar inançlı ve dindar olan bu insanlar, bir taraftan en içten duygularla Tanrı'ya sesleniyor ve aynı zamanda da onun adına tarihteki en iğrenç canavarlıkları gerçekleştiriyorlardı. Cesaret gerektiren en harika ve kahramanca işleri, fedakârlıkları yapmaya, sıkıntıları çekmeye muktedirken birbirlerini utanç verici bir biçimde aldatıyor ve birbirleriyle mücadele ediyorlardı ancak tüm bu aşağılıklıklarına rağmen müthiş bir onur duygusu ve görevlerinin tarihî büyüklüğüne uygun harika ve gerçekten takdire değer bir düşünce tarzları vardı. Bir akşam önce suçsuz, elleri bağlı, biçare esirleri av köpeklerinin önüne atan ve ağızlarından henüz taze insan kanı damlayan bu hayvanların dudaklarını mutlu mesut okşayan aynı Núñez de Balboa, yaptığı şeyin insanlık tarihi için taşıdığı anlamı da çok iyi biliyor ve en kritik anda tüm zamanlarda unutulmayacak o harika tavırlarını sergiliyor. O, 25 Eylül'ün dünya tarihi için önemli bir gün olacağını biliyor ve bu sert, hiçbir şeyden çekinmeyen maceraperest, zamanı aşacak bu görevinin anlamını harika İspanyol coşkusuyla tamamen anladığını gösteriyor.

Balboa'nın muhteşem tavrı: O akşam, katliamdan hemen sonra yerlilerden biri ona, yakındaki bir tepeyi işaret ederek, o yükseklikten denizin, bilinmeyen deniz Mar del Sur'un görülebileceğini söylüyor. Balboa, hemen talimatlarını veriyor. Yaralılar ile yorgunları yağmaladıkları köyde bırakıyor ve hâlâ yürüyebilecek olanlara -Darien'den beraber yola çıktıklarında sayıları yüz doksan olan adamdan şimdi sadece altmış yedi kişi kalmıştı- o dağa tırmanmalarını emrediyor. Sabah saat ona doğru, tepeye yaklaşıyorlar. Aşmaları gereken sadece küçük ve çıplak bir tepe daha vardı, sonra bakış mesafeleri sonsuzluğa kadar uzayacaktı.

O anda Balboa, ekibe orada kalmasını emrediyor çünkü bu bilinmeyen okyanusa ilk defa bakma anını kimseyle paylaşmak istemiyor. Dünyamızın en büyük okyanusu olan Atlantik Okyanusu'nu geçtikten sonra şimdi diğerini, henüz bilinmeyen Pasifik Okyanusu'nu gören ilk İspanyol, ilk Avrupalı ve ilk Hristiyan olmak, ebediyen öyle kalmak istiyor. Kalbi hızla atarken o anın önemini çok derinden hissederek yavaş yavaş yukarıya doğru çıkmaya başlıyor; sol elinde bayrak, sağ elinde kılıç, müthiş ve yalnız bir siluet. Yavaş yavaş çıkıyor, hiç acele etmeden çünkü gerçek emeline ulaşmıştır. Sadece birkaç adım daha, az kaldı, daha az kaldı ve gerçekten tepeye ulaştığında önüne müthiş bir görüntü çıkıyor. Sarp meyille inen dağların, ormanlık ve yeşil alçalan tepelerin arkasında metal gibi ışıldayan sonsuz, müthiş büyüklükteki bir tepsi gibi deniz; bu yeni, bu bilinmeyen, bu şimdiye kadar sadece hayal edilen ve hiç görülmemiş olan, efsanevi, yıllardan beri Kolomb'un ve arkasından gidenlerin hepsinin boş yere aradıkları, dalgaları Amerika'ya, Hindistan'a ve Çin'e kadar giden deniz. Ve Núñez de Balboa, içinde bu denizin sonsuz maviliğinin yansıdığı gözünün ilk Avrupalı göz olduğunun bilinciyle, gurur ve mutlulukla bakıyor, bakıyor, bakıyor.

Vasco Núñez de Balboa; uzun uzun, kendinden geçerek bakıyor uzaklara. Ancak sonra mutluluğunu ve gururunu paylaşmak için arkadaşlarını çağırıyor. Huzursuz, heyecanlı, soluk soluğa ve bağırarak tepeye tırmanıyor, koşuyor, hayretler içinde bakakalıyor ve coşkulu bakışlarla denizi işaret ediyorlar. Birdenbire onlara eşlik eden Rahip Andres de Vara, *Te Deum Laudamus*[6] ilahisini söylemeye başlıyor ve hemen gürültüler, bağırmalar kesiliyor; bütün askerlerin, maceraperestlerin, eşkıyaların sert ve kaba sesleri bu kutsal ilahiyle birleşiyor. Yerliler, rahibin bir tek sözü üzerine bu adamların, tahtasının üzerine İspanya Kralı'nın adının baş harflerini kazıdıkları bir haç dikmek için bir ağacı nasıl devirdiklerini hayretler içinde seyrediyorlar. Ve sonra da bu haçın, sanki tahtadan iki

[6] "Tanrı, seni övüyoruz." sözleriyle başlayan, ilk bölümde Tanrı'nın ve ikinci bölümde Hz. İsa'nın övgüsünü içeren Tanrı'ya şükür ilahisi. (ç.n.)

koluyla Atlantik ile Pasifik Okyanusu'nu en görünmeyen uzaklıklarına kadar kucaklamak istiyormuş gibi oraya dikildiğini.

Núñez de Balboa, bu saygılı sessizliğin ortasında öne çıkıyor ve askerlerine bir konuşma yapıyor: Kendilerine bu onuru ve lütfu sunan yüce Tanrı'nın önünde şükranla eğilmekle ve ondan bu denizi, tüm bu ülkeleri fethedebilmek için yardım etmeye devam etmesini dilemekle doğru yaptıklarını söylüyor. Eğer onlar şimdiye kadar olduğu gibi onu sadakatle takip etmeye devam ederlerse bu yeni Hindistan'dan, İspanya'nın en zenginleri olarak geri döneceklerdir. Merasimle bu rüzgârların estiği bütün toprakları İspanya Krallığı adına ele geçirebilmek için bayrağını dört rüzgâr yönünde sallıyor. Sonra Kâtip Andres de Valderrabano'yu bu muhteşem anı ebedî kılacak bir belge düzenlenmesi için çağırıyor. Andres de Valderrabano, kapalı bir tahta kutuda sakladığı mürekkep hokkası ve tüy kalemi ile birlikte balta girmemiş ormanlardan buraya kadar taşıdığı bir parşömen rulosunu açıyor ve Güney Denizi'nin, Mar del Sur'un, bu toprakların valisi, kutsal ve saygıdeğer kaptan Núñez de Balboa tarafından keşfinde hazır bulunmuş olan bütün soyluları, şövalyeleri ve askerleri, "bu denizi ilk defa Bay Vasco Núñez'in gördüğünü ve kendisinden sonra gelenlere göstermiş olduğunu" onaylamaya çağırıyor.

Sonra bu altmış yedi insan tepeden aşağıya iniyor ve 25 Eylül 1513 tarihinde insanlık, yeryüzünde o zamana kadar bilinmeyen son okyanusu öğrenmiş oluyor.

Altınlar ve İnciler

Artık bilgi kesinleşmiştir. Hepsi denizi görmüştü. Artık aşağıya, sahile inip ıslak dalgaları hissetmeli, onlara dokunmalı, onları tatmalı ve kumsalındaki ganimetleri toplamalılardı! İniş iki gün sürüyor. Núñez de Balboa, dağlardan denize inen en kısa yolu tespit etmek için ekibini gruplara ayırıyor.

Bunlardan Alonzo Martin'in yönetimindeki üçüncü grup kumsala ilk olarak varıyor ve bu maceraperestlerin arasındaki en basit askerler bile şöhretin kendini beğenmişliğine, ölümsüzlük hevesine öyle kapılmışlar ki en sıradan adam olan Alonzo Martin bile hemen kâtibe, ilk defa kendisinin bu henüz isimsiz sularda elini ve ayağını ıslatan olduğunu yazılı olarak onaylattırıyor. Ancak küçük benliğine bir toz tanesi kadar ölümsüzlük kattıktan sonra Balboa'ya denize ulaştığını, dalgalarına kendi eliyle dokunduğunu bildiriyor. Balboa, hemen coşkuyla yeni bir olay yaratıyor. Ertesi gün yani Aziz Michael günü, sadece yirmi iki adamıyla birlikte görkemli bir törenle bu yeni denizi, kendi egemenlikleri altına almak üzere aynı Aziz Michael gibi silahlanmış olarak kumsala iniyor. Hemen denize doğru yürümüyor yüce efendileri ve hükümdarları gibi kibirle bir ağacın altında dinlenerek yükselen denizin dalgalarının ona doğru gelmesini ve uysal bir köpek gibi ayaklarını yalamasını bekliyor. Ancak ondan sonra ayağa kalkıyor, güneşte bir ayna gibi parıldayan kalkanını sırtına atıyor; bir eline kılıcını, diğer eline üzerinde Meryem Ana tasviri bulunan Kastilya bayrağını alıp denizin içine yürüyor. Ancak dalgalar kalçasına kadar çıktığında, bu yabancı, büyük denizi tamamen hissettiğinde, o ana kadar asi ve haydut olan Núñez de Balboa, artık kralın en sadık uşağı ve zafer kazanmış bir komutanı olarak sancağını her yöne doğru sallayıp yüksek sesle sesleniyor:

"Ulu ve güçlü İmparator Ferdinand ve Johanna von Kastilien, Leon ve Aragon adına ve İspanya kraliyet tacı lehine ben; gerçek ile maddi ve ebedî olarak bu denizlere, topraklara, kıyılara, limanlara ve adalara el koyuyorum ve herhangi bir prens ya da bir kaptan, Hristiyanlık ya da dinsiz herhangi bir inanca veya duruma dayanarak bu toprakların ve bu denizlerin üzerinde hak iddia edecek olursa, onların sahibi olan Kastilya Kralı adına şimdi ve her zaman, dünya döndükçe ve mahşer gününe kadar savunacağıma yemin ediyorum."

Bütün İspanyollar bu yemini tekrarlarken kelimeleri dalgaların uğultulu gürültüsünü bir an için bastırıyor. Her biri dudaklarını deniz suyu ile ıslatıyor ve Kâtip Andres Valderrabano, bu toprakların kral adına sahiplenmesini tekrar kayda alıp belgesini şu sözlerle tamamlıyor: "Bu yirmi iki kişi ile Kâtip Andres de Valderrabano, bu Mar del Sur'a ayaklarını sokan ilk Hristiyanlardandır ve hepsi, bu denizin suyunun da öteki denizin suyu gibi tuzlu olup olmadığını anlamak için ellerini bu suya sokup ağızlarını ıslatmışlar. Ve bunun öyle olduğunu gördüklerinde Tanrı'ya şükretmişlerdir."

Büyük eylem gerçekleşmiştir. Şimdi sıra artık bu cesur başarıdan bir de dünyevi çıkarlar sağlamaya gelmiştir. İspanyollar bazı yerlilerden, çalarak veya değiş tokuş yoluyla biraz altın ediniyorlar. Ancak bu zaferin ortasında onları yeni bir sürpriz beklemektedir. Çünkü yerliler avuç avuç yakınlardaki adalarda bolca bulunan ve aralarında, Cervantes ve Lope de Vega'nın şarkılar düzdüğü, ismi "Pellegrina" olan, İspanyol ve İngiliz krallarının taçlarını süsleyen, dünyanın en güzel ve paha biçilmez incilerinden getiriyorlar. İspanyollar bütün ceplerini, bütün torbalarını burada değeri istiridye ve kum tanecikleri kadar olan bu değerli şeylerle dolduruyorlar ve açgözlülüklerinden kendileri için yeryüzünde en önemli olan şeyi, altını sorduklarında, kabile reislerinden biri dağ çizgilerinin ufukta yavaş yavaş kaybolduğu güney yönünü gösteriyor. Orada inanılmaz hazineleri olan çok zengin bir ülke olduğunu, hükümdarlarının altın kaplarda yemek yediğini ve büyük, dört ayaklı hayvanların -reisin anlatmak istediği hayvanlar lamalardı- en harika yükleri kralın hazine dairesine taşıdıklarını anlatıyor. Ve denizin güneyinde, dağların arkasında bulunan ülkenin adını da söylüyor: "Biru" gibi melodik ve yabancı bir isim.

Vasco Núñez de Balboa gözlerini, reisin eliyle işaret ettiği uzaklara, dağların renginin gökte solarak kaybolduğu yere dikiyor. Bu yumuşak, cazip "Biru" kelimesi hemen ruhuna yazılmıştı. Kalbi

huzursuz atmaya başlamıştı. Hayatında ikinci defa umulmadık bir anda büyük bir müjde almıştı. İlk mesaj, Comagre'nin yakındaki deniz ile ilgili verdiği ilk haber gerçekleşmişti. İncilerin kumsalını ve Mar del Sur'u keşfetmişti. Belki bu ikinci mesajı, İnkaların Krallığı'nı da keşfedip ele geçirecekti; dünyanın Altın Ülkesi'ni.

Tanrılar Nadiren Bağışlar…

Núñez de Balboa hâlâ özlem dolu bakışlarla uzaklara bakıyor. Altın bir çan sesi gibi "Biru", "Peru" kelimesi içinde salınıyor. Ama -acı veren bir vazgeçiş!– bu defa keşfe devam etmeyi göze alamaz. İki veya üç düzine yorgun adamla ülkeler fethetmek mümkün değildir. Öyleyse önce geri Darien'e ve daha sonra topladığı güçlerle şimdi bulduğu yollardan yeni Altın Ülkesi'ne gitmeliydi. Ancak bu geri dönüş de pek kolay olmayacaktı. İspanyollar bir defa daha vahşi ormandan geçmek için mücadele edecek, yerlilerin baskınlarına yine göğüs germek zorunda kalacaklardı. Ve dört ay süren korkunç sıkıntılı bir yolculuktan sonra 19 Ocak 1514'te tekrar Darien'e varan artık bir savaş birliği değil, ateşli hastalıkları olan ve son güçleriyle sallanarak yürüyen bir gruptu. Balboa'nın kendisi de ölüme yakındı ve yerliler tarafından bir hamakta taşınmaktaydı.

Ancak tarihin en büyük olaylarından biri başarılmıştı. Balboa verdiği sözü tutmuş ve kendisiyle birlikte bilinmezliğe gelme cesaretini gösteren herkes zengin olmuştu; onun askerleri, Kolomb'un ve öteki askerlerin hiçbir zaman yapamadıkları gibi Güney Denizi kıyılarından hazinelerle dönmüşlerdi ve diğer sömürgeciler de bu işten paylarını almışlardı. Ganimetin beşte biri de taht için hazırlandı ve hiç kimse, bu zafer kazanmış komutanın, ganimetin paylaşılması sırasında zavallı yerlilerin etlerini vahşice parçalayan köpeği Leoncico'yu bile unutmayıp savaşçılarından biriymiş gibi beş yüz altın peso ile ödüllendirmesini ayıplamadı ve kızmadı.

Böyle bir başarıdan sonra onun vali gibi otoriter davranmasına kimse karşı çıkmıyor. Maceraperest ve haydut olan bu adam şimdi bir tanrıymış gibi kutlanıyor ve Kolomb'dan beri Kastilya tacı için en büyük olayı gerçekleştirdiği haberini gururla İspanya'ya gönderiyor. Yükselişi sırasında şansının güneşi, o zamana kadar hayatını karartan tüm bulutları dağıtmıştı. Şimdi artık zirvedeydi.

Ancak Balboa'nın mutluluğu kısa sürüyor. Birkaç ay sonra, güneşli bir haziran gününde Darien halkı şaşkın bir hâlde kumsala koşuyor. Ufukta bir yelkenli belirmişti ve bu bile dünyanın bu kaybolmuş köşesinde bir mucizeydi. Ama o da ne, onun yanında bir ikincisi daha beliriyor, bir üçüncüsü, bir dördüncüsü, bir beşincisi ve az sonra on, hayır on beş, hayır yirmi tane, bütün bir filo limana doğru geliyor. Ve kısa bir süre sonra durum anlaşılıyor: Bütün bunların sebebi Balboa'nın krala yazdığı mektuptu ama zaferinin mesajı olan değildi; o henüz İspanya'ya ulaşmamıştı, aksine daha önceki kabile reisinin yakındaki Güney Denizi ve Altın Ülkesi'yle ilgili sözlerini bildirip buraları ele geçirmek için bin kişilik bir ordu istediği bir önceki mektuptu. İspanya tahtı, bu araştırma için çok güçlü bir filo hazırlamakta hiç tereddüt etmiyor. Ancak Sevilla'da ve Barcelona'da hiç kimse bir an için bile olsa böyle önemli bir görevi, Vasco Núñez de Balboa gibi kötü bir şöhreti olan bir macerapereste, bir asiye vermeyi düşünmüyor. Bu filo ile birlikte kralın valisi olarak nihayet kolonide düzeni sağlamak, şimdiye kadar işlenen bütün suçların hukuki sonuçlarını yerine getirmek, bahsedilen Güney Denizi'ni bulmak ve sözü edilen Altın Ülkesi'ni fethetmek için zengin, asil, saygı gören, altmış yaşında, çoğu zaman Pedrarias diye bahsedilen Pedro Arias Davilla'yı gönderiyorlar.

Ama Pedrarias için ortaya nahoş bir durum çıkıyor. Bir taraftan, eski valiyi kovduğu için haydut Núñez de Balboa'dan hesap sormak ve eğer suçu ispatlanırsa onu zincire vurmak veya yargılamak için görevlendirilmişken; diğer taraftan da kendisine Güney Denizi'ni bulma talimatı verilmişti. Ama gemisi karaya yanaştıktan hemen sonra mahkeme önüne çıkartmak için geldiği Núñez de Balboa'nın, bu harika olayı kendi başına yaptığını, bu haydudun kendi zaferini çoktan kutladığını ve İspanya tahtı için Amerika'nın keşfinden beri ilk büyük hizmeti gerçekleştirdiğini öğreniyor.

Tabii ki böyle bir adamı şimdi artık adi bir suçlu gibi giyotine gönderemez, onu saygıyla selamlaması ve içtenlikle kutlaması gerekir. Ancak o andan sonra Núñez de Balboa mahvolmuştur. Pedrarias, yapmak için gönderildiği ve kendisine tüm gelecekte ebediyen ün sağlayacak bu çok büyük işi kendi başına yapmış olan bu rakibi hiçbir zaman bağışlamayacaktır. Gerçi kolonicileri şimdiden kızdırmamak için onların kahramanına duyduğu öfkeyi saklamak zorunda kalıyor, soruşturma erteleniyor ve hatta Pedrarias, İspanya'daki kızını Núñez de Balboa ile nişanlayarak sahte bir barış

bile yapıyor. Ancak onun Balboa'ya karşı olan nefreti ve kıskançlığı hiçbir zaman azalmayacak hatta şimdi Balboa'nın yaptıklarının nihayet öğrenildiği İspanya'dan, bir zamanların asisine uygun görülen unvanın verildiğine dair bir kararname çıkmasından, üstelik ona bir de soyluluk unvanı verilmesi ve Pedrarias'ı, her önemli konuda onunla görüşüp tartışmak zorunda bırakan talimat gelmesinden sonra, bu kin ve kıskançlık duygusu daha da artacaktır.

İki vali için bu ülke fazla küçüktü, birinin uzaklaşması, birinin yok olması gerekecekti. Vasco Núñez de Balboa, kılıcın başının üzerinde dolaştığını hissetmektedir zira askerî güç ve yargı Pedrarias'ın elinde bulunmaktadır. Bu yüzden, ilkinde kendisine o harika başarıyı sağlamış olan kaçışı ikinci defa tekrarlamak istiyor; ölümsüzlüğe kaçışını. Pedrarias'tan, Güney Denizi'nin kıyılarını araştırmak ve daha büyük bir çevreyi fethetmek üzere bir araştırma gücü hazırlamak için iznini rica ediyor. Ancak bu eski asinin gizli amacı, denizin öteki kıyısında bağımsız olmak, her tür denetimden uzak, kendisi bir filo kurmak, kendi eyaletinin efendisi olmak ve belki de o efsanevi Biru'yu, Yeni Dünya'nın bu altın ülkesini fethetmekti. Pedrarias, art düşüncelerle onun bu isteğini onaylıyor. Balboa bu girişiminde başarısızlığa uğrarsa iyi olur. İstediğini yapabilirse de bu fazla hırslı adamdan kurtulmak için yine de zamanı olacaktır.

Böylece, Núñez de Balboa'nın ölümsüzlüğe yaptığı bu ikinci yolculuğu başlıyor; hatta bu yeni denemesi, birincisinin başarısının (her zaman en başarılı olanları önemseyen) tarihte ulaştığı şöhrete ulaşmasa da çok daha görkemli geçiyor. Bu defa Balboa, bu kıstağı geçme yürüyüşünü sadece ekibiyle yapmıyor. Birincisinin aksine, dört yelkenli yapmaya yetecek kadar kereste, kalas, halat, yelken, çapa ve bocurgatı binlerce yerliye taşıtıyor. Çünkü orada bir filosu olursa o zaman bütün kıyılarda güç kazanır, inci adalarını ve Peru'yu, efsanevi Peru'yu fethedebilir. Ama bu defa şans bu cesur adamın tarafında değildir ve karşısına sürekli yeni engeller çıkar. Nemli vahşi ormanlardan geçerken tahta kurtları tahtaları yer, uzun kalasları çürütür ve işe yaramaz hâle getirir. Balboa cesaretini kaybetmez, Panama Körfezi'nde yeniden ağaçlar kestirir ve yeni kalaslar yaptırır. Enerjisi gerçek mucizeler yaratır, her şey başarılmış gibidir, Pasifik Okyanusu'nun ilk yelkenlileri hazırlanmıştır.

O sırada, birdenbire çıkan müthiş bir tornado fırtınası, yelkenlilerin olduğu nehirleri çalkalar. Bitmiş vaziyetteki yelkenliler sürüklenir ve denizde parçalanır. Üçüncü bir defa daha baştan başlamaları gerekir ve nihayet sadece iki yelkenli yapabilirler. Sadece iki tane fakat Balboa'nın üç yelkenliye daha ihtiyacı vardır. O zaman yola çıkıp kabile reisinin eliyle güneyi gösterdiği ve ilk defa o cazip "Biru" kelimesini duyduğu andan beri gece gündüz hayal ettiği o Altın Ülkesi'ni fethedebilir. Arkasından birkaç cesur asker daha gelmeli, arkadan iyi bir ekibin daha katılmasını istemeliydi, o zaman kendi devletini kurabilirdi! Sadece birkaç ay daha zamana, biraz da içindeki cesaretin ve şansının sürmesine ihtiyacı vardı. İşte o zaman dünya tarihine, İnkaları yenen ve Peru fatihi olarak anılan Pizarro'nun adı değil, Núñez de Balboa'nın adı geçecekti.

Ancak kader, en sevdiklerine bile her zaman fazla cömert değildir. Tanrılar ölümlülere nadiren tek bir ebedî başarıdan fazlasını verir.

Çöküş

Núñez de Balboa, bu büyük girişime demir gibi bir enerji ile hazırlanmıştı. Ancak tam da bu cüretkâr başarısı ona tehlike yaratmaya başladı zira Pedrarias'ın kuşkucu bakışları huzursuzca, emrindeki bu insanın tüm amaçlarını izlemekteydi. Belki de ona Balboa'ya ihanet eden, onun hırslı hükümdarlık hayallerini anlatan birisi vardı ya da belki de sadece kıskançlık yüzünden bu eski asinin ikinci bir başarı kazanmasından korkuyordu. Her ne idiyse Balboa'ya çok samimi bir mektup gönderip, bu büyük fetih seferine başlamadan önce kendisiyle bir toplantı yapması için Darien yakınlarındaki Acla'ya gelmesini istedi. Pedrarias'tan daha fazla asker desteği alacağını ümit eden Balboa, bu davete uydu ve hemen Darien'e döndü. Şehrin kapılarının önünde küçük bir asker kıtası görünürde onu selamlamaya geliyormuş gibi ona doğru yürümeye başlardı; komutanlarına, senelerdir arkadaşı olan, Güney Denizi'nin keşfi sırasında yanından hiç ayırmadığı güvenilir dostu Francisco Pizarro'ya sarılmak için sevinç içinde onlara doğru yürüdü.

Fakat Francisco Pizarro, ağır elini Balboa'nın omuzuna koydu ve onun tutuklandığını söyledi. Pizarro'da da ölümsüzlük arzusu kabarmıştı, o da Altın Ülkesi'ni fethetmek istiyordu ve önden giden bu gözü pek adamı ortadan kaldırmak hiç de fena olmayacaktı. Vali Pedrarias, sözde bir isyan olayı yüzünden dava açar; hızlı ve haksız bir biçimde yargılanır. Birkaç gün sonra Vasco Núñez de Balboa, en sadık arkadaşlarıyla birlikte boyunlarının vurulacağı kütüğe doğru yürür; celladın kılıcı havada parlar ve yere yuvarlanan baştaki gözlerin ışığı, insanlık tarihinde dünyamızın iki okyanusunu da ilk defa görmüş olan gözlerin ışığı, bir saniyede ebediyen söner.

BİZANS'IN FETHİ

29 Mayıs 1453

Tehlikenin Fark Edilişi

5 Şubat 1451'de gizli bir ulak, Sultan Murat'ın Küçük Asya'daki en büyük oğlu yirmi bir yaşındaki Mehmet'e, babasının ölüm haberini getirir. Kurnaz olduğu kadar da enerjik olan bu genç şehzade, vezirlerine ve danışmanlarına tek kelime bile etmeden atlarının içinden en iyisine atlar ve bu harika safkan atı kamçılayarak Boğaz'a kadar olan yüz yirmi mili gider ve hemen Avrupa kıyısındaki Gelibolu'ya geçer. Ancak orada, kendisine en sadık olan adamlarına babasının öldüğünü söyler ve taht üzerinde hak iddia edebilecek herkesi hemen durdurabilmek için seçme askerlerden bir ekip oluşturur; onlarla birlikte, hiçbir itirazla karşılaşmadan Osmanlı İmparatorluğu'nun padişahı olarak kabul gördüğü Edirne'ye gider. İlk yönetim eylemleri, Mehmet'in son derece merhametsiz kararlılığını gösterir. Peşinen aynı kanı taşıyan bütün rakiplerini yok etmek için henüz reşit olmayan erkek kardeşini hamamda boğdurtur ve hemen sonrasında da -bu da onun önceden düşündüğü kurnazlığını ve vahşiliğini gösteriyor- kardeşini öldürmesi için görevlendirdiği katili de öldürtür.

Dikkatli bir devlet adamı olan Murat'ın yerine bu genç, coşkulu ve şöhret düşkünü Mehmet'in, Türklerin Sultanı olduğu haberi Bizans'ı dehşete düşürür. Zira Bizanslılar yüzlerce muhbiri sayesinde bu hırslı adamın bir zamanlar dünyanın başkenti olan şehri egemenliği altına almaya yemin ettiğini ve gençliğine rağmen gecelerini, hayatının bu amacını gerçekleştirmek için stratejik fikirler üretmekle geçirdiğini biliyorlardı; aynı zamanda da tüm raporlar yeni padişahın, olağanüstü askerî ve diplomatik becerilerinden bahsetmekteydi.

Mehmet, her ikisindendi; aynı zamanda hem dindar hem de acımasız, hem hırslı hem de sinsi, bilgili ve sanatsever bir adamdı. Sezar'ın ve Romalıların biyografilerini Latinceden okuyor ama aynı zamanda da su gibi kan akıtıyordu. Zarif ve melankolik gözleri, keskin hatları olan papağan burunlu bu adam; yorgunluk bilmeyen bir işçi, cesur bir asker, acımasız bir diplomattı ve tüm bu tehlikeli güçleri tek bir fikre hizmet ediyordu: Avrupa'ya ilk defa yeni Türk milletinin askerî üstünlüğünü kabul ettirmiş olan büyükbabası Beyazıt'tan ve babası Murat'tan daha büyük işler yapmak. İlk hamlesinin, Konstantin'in ve Justinianus'un ellerinde kalan son değerli taş olan Bizans'a yönelik olacağı biliniyor ve hissediliyordu.

Bu değerli taş, kararlı bir yumruk için gerçekten de korumasız ve çok yakındaydı. Bir zamanlar İran'dan Alp Dağları'na ve Asya çöllerine kadar uzanan, geçilmesi aylar süren bu toprakların tek efendisi olan Bizans, Doğu Roma İmparatorluğu artık yürüyerek üç saatte rahatlıkla geçilebilir duruma gelmiştir; maalesef bugün bu Bizans İmparatorluğu'ndan geriye gövdesiz bir baş, ülkesiz bir başkent kalmıştır: Konstantinopel, Konstantin'in şehri, eski Bizans. Ve bu Bizans'tan, bugünkü İstanbul'dan bile sadece bir bölüm İmparator Basileus'a aittir; Galata şimdi Cenevizlilerin yönetimindedir ve surların dışında kalan bütün topraklar da Türklerin eline geçmiştir. Bu imparatorluğun sadece bir avuç kadarı son imparatorundu: Adı Bizans olan, sadece kocaman surların çevrelediği kiliseler, palaslar ve karmaşık mahallerdeki evlerden başka bir şey değildir. Haçlılar tarafından bir defasında iliğine kadar soyulmuş, veba yüzünden halkı azalmış, göçebelerin sürekli saldırılarına karşı savunmaktan yorgun düşmüş, ulusal ve dinî kavgalar yüzünden parçalanmış bu şehrin, bir ahtapot gibi kollarını her taraftan saran düşmana karşı kendi gücüyle kendisini savunabilmek için ne askeri ne de cesareti vardır. Son Bizans İmparatoru Konstantin Dragas'ın pırıltısı artık sadece rüzgârdan bir palto, tacı da kaderin bir oyunudur.

Fakat şimdi artık Türkler tarafından kuşatılmış olan ve binlerce yıllık ortak kültür bağları nedeniyle bütün Batı'da kutsal sayılan bu Bizans, Avrupa'nın onurunun bir sembolüydü. Birleşik Hristiyan dünyası Doğu'daki artık yıkılmaya yüz tutmuş bu son kaleyi koruyabilirse Ayasofya, Doğu Roma Hristiyanlığı'nın son ve aynı zamanda dünyanın en güzel kilisesi olarak kalmaya devam edebilecektir.

Konstantin hemen tehlikeyi fark eder. Mehmet'in bütün barış konuşmalarına rağmen haklı korkulara kapılıp İtalya'ya ulak üzerine ulak gönderir; Papa'ya ulaklar, Venedik'e ulaklar, Cenova'ya

ulaklar gönderir; kadırgalar ve askerler yollamalarını ister. Ancak Roma tereddüt eder, Venedik de. Çünkü Doğu'nun inancı ile Batı'nın inancı arasında hâlâ eski ilahiyat ayrılığı devam etmektedir.

Rum Kilisesi, Roma Kilisesi'nden nefret etmekte ve Patrik'i, Papa'yı en büyük lider olarak tanımamakta direnmektedir. Gerçi Türk tehlikesi nedeniyle Ferrara ve Floransa'da toplanan iki ruhani mecliste iki kilisenin tekrar birleşmesi kararı alınmış ve Türklere karşı savunmasında Bizans'a yardım edileceğine dair güvence verilmiştir ancak Bizans'ı tehdit eden Türk tehlikesinin pek de acil olmadığını zanneden Rum Ruhani Meclisi, antlaşmayı yürürlüğe koymayı reddeder. Ancak Mehmet şimdi Sultan olunca, tehlike Ortodoksların inadından büyük olmuştur: Bizans, Roma'ya acele yardım edilmesini de rica ederek antlaşmayı kabul ettiğini bildirir. Şimdi kadırgalara asker ve mühimmat yüklenir ama Papa'nın özel temsilcisi de Avrupa'nın iki kilisesinin barışını kutlamak ve Bizans'a saldıranın, karşısında birleşmiş bir Hristiyanlık âlemi bulacağını törenle bütün dünyaya ilan etmek üzere gemilerden biriyle gider.

Barış Ayini

O aralık gününün görkemli gösterisi: Bir zamanlar, bugün artık hayal bile edemeyeceğimiz mermer, mozaik ve pırıl pırıl parlayan değerli eserlerin bulunduğu o camide, o eşsiz güzellikteki bazilikada, barışın büyük kutlaması yapılır.

İmparatorluğundaki bütün makam sahiplerini çevresine toplayan Konstantin, krallık tacı ile iki kilise arasında varılan bu ebedî barış antlaşmasına bağlı kalacaklarını göstermek için en yüksek makamdaki tanık ve kefil olarak gelir.

Sayısız mumun aydınlattığı bu dev salon, hıncahınç doludur; Roma Katolik Kilisesi elçisi olarak Isidorus ile Ortodoks Patriği Gregorius, mihrabın önünde kardeşçe dururlar; bu kilisede ilk defa dua ederken yine Papa'nın da adı anılır. Aziz Spiridon'un naaşı, barışmış iki kilisenin görevlileri tarafından törenle taşınırken ilk defa Latince ve Rumca söylenen dinî şarkılar aynı anda bu ebedî katedralin kubbelerine yükselir. Doğu ile Batı, iki ayrı inanç, ebediyen birleşmiş gibi görünür ve nihayet yıllar yıllar süren canice kavgalardan sonra Avrupa'nın düşündüğü gibi bir Batı fikri gerçekleşir.

Ancak tarihte mantık ve barış zamanları geçicidir. Henüz kilisede bu insanların okudukları dua sesleri birbirlerine karışırken dışarıdaki bir manastır hücresinde Bilge Rahip Gennados, Latinlere ve gerçek inanca ihanet edenlere karşı harekete geçer. Daha barış bağları henüz sağlamlaştırılmadan fanatizm onları yine koparmıştır ve Rum papazların gerçek bir boyun eğişi düşünmeyişi gibi Akdeniz'in diğer ucundaki dostları da söz verdikleri yardımı unuturlar. Gerçi birkaç kadırga ile birkaç yüz asker gönderirler ama daha sonra şehir tamamen kendi kaderine terk edilir.

Savaş Başlıyor

Diktatörler savaşa hazırlanırken tamamen hazır olmadan önce sürekli barıştan bahsederler. Mehmet de tahta çıktığında İmparator Konstantin'in gönderdiği temsilcilerini en nazik ve rahatlatıcı sözlerle kabul eder; alenen ve törenle Tanrı'nın, onun peygamberinin, meleklerin ve Kur'an'ın üstüne yemin ederek Basileus ile yaptığı antlaşmalara sadık kalacağını söyler.

Ancak diğer taraftan da Macaristan ve Sırbistan'la üç yıllık bir tarafsızlık antlaşması yapar; şehri rahatça ele geçirmek adına kendisine gerekli olan üç yıl için. Ancak sonra Mehmet, yeterince barış sözü verdikten ve barış yemini ettikten sonra, antlaşmayı bozarak savaşı başlatır.

O zamana kadar İstanbul Boğazı'nın sadece Asya Yakası Türklere aitti ve böylece Bizans gemileri hiçbir engelle karşılaşmadan boğazdan Karadeniz'e geçip hububat ambarlarına gidebiliyorlardı. Mehmet, geçerli bir sebep göstermeye bile gerek görmeden bir zamanlar Pers seferleri sırasında cesur Kral Xerxes'in boğazı geçtiği yere, Avrupa kıyısındaki Rumelihisarı'nın olduğu, Boğaz'ın bu en dar yerine, bir kale yapılmasını emrederek bu geçidi kapatır. Bir gecede binlerce ve on binlerce toprak işçisi, antlaşmalara göre yerleşilmemesi gereken Avrupa kıyısına yerleştirilir (Ancak zorla yapılan anlaşmalar neye yarar?) ve bu insanlar geçinebilmek için çevredeki tarlaları yağmalar, gözetleme kalesinin inşaatına taş sağlamak amacıyla sadece evleri değil, eski meşhur St. Michael Kilisesi'ni de yıkarlar. Sultan, gece gündüz hiç dinlenmeden hisarın yapımını bizzat yönetir ve Bizans, hukuka ve antlaşmalara aykırı olarak Karadeniz'e çıkış özgürlüğünün yok edilişini baygınlıklar geçirerek seyretmek zorunda kalır.

O zamana kadar serbest olan denizi geçmek isteyen gemiler barış anlaşmasına rağmen topa tutulur ve bu başarıyla sonuçlanan ilk güç gösterisinden sonra Mehmet'in artık başka yalanlar söylemesine gerek kalmaz. 1452 Ağustos'unda Mehmet, bütün ağalarını ve paşalarını çağırır; onlara açık açık amacının Bizans'a saldırıp ele geçirmek olduğunu anlatır. Korkunç kararın duyurusu hemen yapılır; bütün Osmanlı İmparatorluğu'na eli silah tutan herkesin cepheye çağrıldığını bildiren haberciler gönderilir ve 5 Nisan 1453'te aniden oluşan bir sel gibi, Bizans'ın önündeki düzlükten neredeyse şehrin surlarına kadar büyük bir Osmanlı ordusu belirir.

Sultan ihtişamlı kıyafetleriyle askerlerinin başında, çadırını Lyka Kapısı'nın önüne kurmak için atını sürer. Ancak ana karargâhının önünde sancağını dalgalandırmadan önce seccadesini yere açmalarını emreder. Çıplak ayaklarıyla, yüzünü Mekke'ye dönüp üç defa alnı yere değene kadar eğilir ve arkasında -harika bir gösteri-on binlerce insan ve bir o kadar da ordusunun askeri aynı şekilde, aynı yöne doğru hareket edip kendilerine güç ve zafer vermesi için Allah'a aynı duayı söyler. Sultan ancak bundan sonra ayağa kalkar. Alçak gönüllü hâlinden yeniden meydan okuyan tavrına, Allah'ın kulu olmaktan komutan ve asker olmaya döner ve o anda "tellalları" davul ve zurna sesleriyle bütün karargâhı dolaşıp duyurur: "Şehrin kuşatılması başlıyor."

Surlar ve Toplar

Bizans'ın artık tek bir gücü ve kuvveti vardır: Surlar. Bu büyük imparatorluğun geçmişte bütün dünyaya yayılan mutluluğundan miras olarak sadece bu surlar kalmıştır. Şehrin üçgeni üç katlı bir zırh tabakası ile çevrelenmiştir. Alçak ama sağlam taşlardan yapılmış ve hâlâ dayanıklı surlar, şehrin Marmara Denizi'ne ve Haliç'e karşı olan iki kanadını korumaktadır; buna karşı dev bir göğüs siperi olarak Theodosius Surları da şehri açık araziye karşı korur. Konstantin daha önceden olabilecek tehlikelere karşı Bizans'ı zamanında surlarla kuşatmış, Justinianus da bu surların yapımına ve sağlamlaştırmasına devam etmişti ancak ilk olarak yedi kilometrelik uzunluğu olan kaleyi -bugün hâlâ sarmaşıkların kapladığı kalıntıların ispatladığı gibi- asıl sağlamlaştırma işi, Theodosius'un eseridir. Mazgallar ve burçlarla süslenmiş, hendeklerle ve kocaman dikdörtgen kulelerle korunan, çift veya üç paralel sıra olarak inşa edilmiş ve binlerce yıl boyunca gelmiş geçmiş bütün imparatorlar tarafından sürekli eklemeler yapılmış ve yenilenmiş bu surlar, o zamanlar zapt edilemezliğin mükemmel bir sembolüydü.

Bir zamanlar barbarların azgın saldırılarına ve Türklerin savaş birliklerine karşı başarıyla göğüs germiş bu dikdörtgen taşlar şimdi de o zamana kadar bulunmuş tüm savaş silahlarına karşı alay eder gibiydi; koçbaşları kendileri parçalanana kadar vurmakta hatta diğer tüm aletler ve havan topları bile bu surlar karşısında etkisiz kalmaktaydı. Avrupa'nın hiçbir şehri, bu Theodosius Surları sayesinde İstanbul'un korunduğundan daha iyi ve sıkı korunmuyordu.

Mehmet, bu surları ve sağlamlıklarını herhangi birinden daha iyi biliyordu. Geceleri uyumadığı ve rüyalarında, aylardan ve yıllardan beri düşündüğü tek şey vardı: Bu ele geçirilemeyenleri nasıl ele geçirebileceği, bu yıkılamayanları nasıl yıkacağı. Masasının üzerinde surları, çatlaklarını, ölçülerini gösteren çizimler yığılmaktaydı, surların önündeki ve arkasındaki her kabartıyı, her çukurluğu, her su yolunu bilmekte ve mühendisleri ile birlikte her bir ayrıntıyı gözden geçirmekteydi. Sadece hayal kırıklığı: Her şeyi hesapladıktan sonra, o zamana kadar kullanılan silahlarla Theodosius Surları'nın yıkılamayacağını anlamışlardı.

Öyleyse daha güçlü toplar yapılmalıydı! O zamana kadar savaş sanatında bilinenlerden daha uzunları, daha uzağa ulaşanları, daha güçlü ateş edenleri! Şimdiye kadar kullanılanlara göre daha sert taşlardan, daha ağır, daha parçalayıcı, daha yıkıcı güllelere ihtiyaç vardı. Bu aşılamayan surlara karşı yeni bir top keşfedilmeliydi, başka bir çözüm yoktu ve Mehmet, her ne pahasına olursa olsun bu yeni saldırı aracını bulmakta kararlıydı.

Her ne pahasına olursa olsun… Bu tür bir ifade her zaman kendiliğinden yaratıcı ve teşvik edici bir güç uyandırır. Savaş ilanından az sonra Sultan'ın huzuruna, dünyadaki en yaratıcı ve en tecrübeli top dökümcüsü olarak bilinen bir adam gelir. Urbas[7] ya da Orbas adında bir Macar. Aslında bir Hristiyan'dır ve hemen öncesinde becerisini İmparator Konstantin'e teklif etmiştir ancak Mehmet'ten daha yüksek bir ücret almak ve sanatı için daha cesur projeler yapabilmek beklentisiyle, istediği her türlü malzeme kendisine sağlandığı takdirde, dünyada şimdiye kadar hiç görülmemiş büyüklükte bir top dökmeye hazır olduğunu bildirir. Tek bir amaç uğruna yanıp tutuşan her insan gibi Sultan için de hiçbir ücret fazla değildir, adama hemen istediği kadar işçi verir ve Edirne'ye binlerce arabayla demir cevheri taşınır; adam pek çok zorlukla karşılaşarak ve gizli sertleşme yöntemleriyle üç ay sonra kızgın maddeyi dökeceği kalıbın kilden örneğini hazırlar. İş başarılmıştır. Dünyanın o zamana kadar hiç görmediği dev boru, kalıptan çıkartılır ve soğumaya bırakılır ancak Mehmet, ilk deneme atışı ateşlenmeden önce hamile kadınları uyarmak için şehrin her yerine tellallarını gönderir. Müthiş bir gürültüyle ve sonra ağzında şimşekler çakarak patlayan topun namlusundan çıkan büyük taş gülle, bu tek deneme atışıyla hedef aldığı duvarı parçalayınca Mehmet hemen bu dev toptan çok miktarda üretilmesini emreder.

[7] Çoğunlukla adı Urban olarak bilinir. (y.n.)

Yunan yazarların daha sonraları dehşetle "taş atma makinesi" diye adlandıracakları bu dev top, aslında başarılı bir biçimde yaratılmıştı. Ancak daha zor bir problem vardı: bu canavar, bu demir ejderha nasıl bütün Trakya'dan geçirilip Bizans surlarına kadar gidecekti? Benzersiz bir *Odyssee* destanı başladı: Zira bütün bir halk, bütün bir ordu, iki ay boyunca bu cansız, uzun boyunlu yaratığı sürükleyerek taşıdı. Önden her türlü saldırıdan korumak için atlılar gidiyor ve sürekli devriye geziyordu; arkalarından gece gündüz yüzlerce, belki de binlerce toprak işçisi, arkasındaki yolları yine harap eden bu çok ağır nakliyenin geçişi için, yollardaki bozuk yerleri düzeltmek amacıyla yürüyordu. Arabaların önüne elli çift öküz koşulmuş, dingillerinin üzerine -bir zamanlar Dikilitaş'ın Mısır'dan Roma'ya taşınmasında olduğu gibi- ağırlığı tam olarak hesaplanarak dağıtılmış dev madenî boru yerleştirilmişti; iki yüz adam kendi ağırlığından dolayı sallanan topu sürekli sağından ve solundan desteklemekteydi.

Aynı anda da elli araba imalatçısı ve marangoz sürekli tahta tekerlekleri değiştirmek ve yağlamak, destekleri sağlamlaştırmak, köprüler kurmak ile meşguldü; bu dev kafilenin mandaların yavaş adımlarıyla dağları ve bozkırları ancak adım adım geçebildiği anlaşılır bir durumdu. Köylerdeki çiftçiler hayretler içinde bir savaş tanrısı gibi uşak ve rahipleri tarafından bir ülkeden diğerine taşınan bu madenî canavara bakıp haç çıkartıyorlardı ancak hemen sonra onu, aynı kilden yapılmış ana rahminden çıkmış gibi, aynı biçimdeki madenî kardeşleri izledi. Yine insani bir irade, mümkün olmayan bir şeyi mümkün kılmıştı. Şimdiden bu korkunç canavarlardan yirmi veya otuz kadarı siyah yuvarlak ağızlarını Bizans'a çevirmiş, diş gösteriyorlardı; ağır topçu birliği savaş tarihindeki yerini almıştı ve Doğu Roma İmparatorluğu'nun binlerce yıllık surları ile yeni Sultan'ın yeni topları arasındaki ikili savaş başlamıştı.

Bir Kere Daha Umut

Bu dev toplar yavaş yavaş fakat karşı konulmaz bir biçimde, Bizans'ın surlarını şimşek gibi çakan atışlarla parçalıyor, un ufak ediyordu. Önceleri toplardan her biri günde sadece altı veya yedi atış yapabiliyordu ancak Sultan her gün yenilerini getirtiyor ve her vuruşta yerden yükselen toz toprak bulutlarıyla birlikte yerlere dökülen taşlar surlarda yeni gedikler açıyordu. Kuşatma altındakiler her ne kadar açılan bu delikleri geceleri ellerinde gittikçe azalan tahta kazıklarla destekliyor ve kumaş parçaları ile yamıyorlarsa da yine de bu arkasında çarpıştıkları duvarlar eskiden olduğu gibi yıkılamayan ve geçilemeyen hâllerinde değildi ve duvarların arkasındaki sekiz bin kişi korkuyla, yüz elli bin Mehmet'in şimdiden her yeri delinmiş bu surlara karşı başlatacağı o büyük saldırının saatini beklemekteydi.

Avrupa'nın ve Hristiyan dünyasının, verdiği sözü hatırlamasının zamanı çoktan gelmişti. Çok sayıda kadın, çocukları ile birlikte bütün gün kiliselerdeki kutsal emanetlerin önünde diz çöküyor; askerler, gece gündüz bütün gözetleme kulelerinden, acaba Papa'nın ve Venedik'in göndermesini bekledikleri askerî birlikler nihayet Türk gemilerinin devamlı dolaştığı Marmara Denizi'nde görünecek mi diye etrafı gözetliyorlardı.

Nihayet, 20 Nisan sabahı saat üçte, bir sinyal parladı. Uzaklarda yelkenliler fark edilmişti. Bu hayal edilen görkemli Hristiyan donanması değildi ama hiç olmazsa yavaş yavaş rüzgârın sürüklediği üç büyük Ceneviz gemisi yaklaşıyordu ve ayrıca üç geminin korumak için aralarına aldıkları küçük bir Bizans hububat gemisi vardı. Hemen bütün Bizans halkı yardıma gelenleri selamlamak için deniz kenarındaki surlarda toplandı. Ancak aynı anda Mehmet de atına atlar ve dörtnala mor renkli çadırından Türk donanmasının demir attığı limana gider ve neye mal olursa olsun düşman gemilerinin Bizans Limanı'na, Haliç'e girmelerine engel olmalarını emreder.

Türk donanması, yüz elli tane küçük gemiden oluşmaktadır ve hemen binlerce kürekçi denize koşar; bu yüz elli gemi kancalarla, ateş fırlatıcılarla, sapanlarla dört kalyona yaklaşır ancak kuvvetli rüzgârın etkisiyle hızlı yol alabilen bu dört gemi, silah sesleriyle ve bağrışarak hücum eden Türk kayıklarını geride bırakır ve bazılarını ezer. Görkemli, şişkin, yuvarlak yelkenleri ile kendilerine saldıranları hiç önemsemeden, İstanbul ile Galata arasında kendilerini saldırılara ve baskınlara karşı koruyacak o ünlü zincirin gerili olduğu Haliç Limanı'nda emniyette olmak için yollarına devam ederler. Dört kalyon artık hedeflerine iyice yaklaşmışlardır: Surların üzerindeki binlerce insan artık gelenlerin yüzlerini görebilmektedir, erkekler ve kadınlar hemen dizlerinin üzerine çökerek Tanrı'ya ve azizlere görkemli kurtuluşları için şükretmeye başlarlar. O sırada limandaki zincir, gelen gemileri içeriye almak için indirilmeye başlar.

O anda birdenbire korkunç bir şey olur. Rüzgâr birden duruverir. Dört yelkenli bir mıknatısla tutulmuş, tamamen ölü gibi denizin tam ortasında, kendilerini koruyacak olan limandan birkaç taş atımı ötede öylece kalakalır ve düşman kayıklarındaki bütün insanlar, sevinç çığlıkları atarak denizin ortasında bu felç geçirmiş, kule gibi duran dört geminin üzerine atlar. Küçük kayıklar insanları ısırmaya çalışan köpekler gibi kancalarla büyük gemilerin kasalarına tutunur, onları batırmak için baltalarını güçlü bir biçimde tahtalarına vururlar, arkadan gelen yeni birlikler çapa zincirlerinden yukarı tırmanarak yelkenleri tutuşturmak için meşaleler ve yanan bezler fırlatır. Türk donanmasının kaptanı büyük bir kararlılıkla kendi amiral gemisini çarpmak için nakliye gemisinin üzerine sürer; iki gemi, iki güreşçi gibi birbirlerine kenetlenir. Aslında Cenevizli denizciler yüksek bordaları ve çelik başlıklarıyla kendilerini koruyabiliyor, önceleri yukarı tırmananlara karşı koyabiliyorİ; saldıranları kancalarla, taşlarla ve Rum meşaleleri ile geri püskürtmeyi başarıyorlardı. Ancak güreş yakında bitmek zorunda kalacaktı. Çok fazlaya karşı çok az bulunuyorlardı. Ceneviz gemileri yenilmişti.

Duvarların üzerindeki binlerce kişi için dehşet verici bir gösteri! Halk başka zamanlarda hipodromdaki kanlı savaşları nasıl neşeyle izliyorsa şimdi de bu deniz savaşını çıplak gözle, yakından

ve acı içinde izlemektedir zira en fazla iki saat daha sürecek ve sonra dört gemi deniz arenasında düşmanlara yenilecektir. Yardımcılar boşu boşuna gelmişlerdir, boşu boşuna!

İstanbul surlarının üzerinde çaresizce kıvranan Bizanslılar, bir taş atımı uzaklıktaki kardeşlerine yardım edemedikleri için yumruklarını sıkmış, korkunç bir öfkeyle bağrışıyorlar. Bazıları çılgın hareketlerle savaşan dostlarını yüreklendirmeye çalışıyor. Bazıları da ellerini göğe uzatarak İsa'yı, Başmelek Mikail'i, kiliselerini, manastırlarını, yüzlerce yıldan beri Bizans'ı korumuş olan bütün azizlerini bir mucize yaratmaları için çağırıyorlardı. Ancak Galata'nın karşı kıyısındaki Türkler de bekliyor, bağrışıyor, aynı içten duygularla kendilerinin zaferi için dua ediyorlardı: Deniz bir sahneye dönüşmüş, deniz savaşı bir gladyatör dövüşü olmuş gibiydi.

Sultan da dörtnala oraya gelmişti. Atının üzerinde çevresindeki paşaları ile birlikte üzerindeki paltosu ıslanacak kadar denizde ilerliyor ve ellerini boru gibi yaparak kızgın bir sesle askerlerine, ne pahasına olursa olsun Hristiyan gemilerini ele geçirmelerini emrediyordu. Ne zaman kadırgalarından biri geri püskürtülse palasını sallayarak amiraline küfrediyor ve onu tehdit ediyordu: "Yenmezsen, buraya canlı olarak geri gelme."

Dört Hristiyan gemisi hâlâ direniyordu. Ancak kavga sona yaklaşıyordu, Türk kadırgalarını geri gitmeye zorlamak için kullandıkları mermileri bitmek üzereydi, kendilerinden elli kat daha güçlülere karşı saatlerdir süren kavgadan dolayı denizcilerin kolları yorgun düşmüştü. Gün bitmek üzere, güneş ufukta alçalmaktaydı. Bir saat daha, o zamana kadar Türkler tarafından teslim alınmasalar bile, akıntı yüzünden Türklerin işgalinde olan Galata'nın arkasındaki kıyıya sürükleneceklerdi. Kaybedildi, kaybedildi, kaybedildi!

O anda çaresiz, ağlayan, yakınan Bizanslılara mucize gibi gelen bir şey olur. Birdenbire hafif bir hışırtı ve rüzgâr esmeye başlar. Ve hemen dört geminin gevşek yelkenleri, yuvarlak ve kocaman olana kadar şişmeye başlar. Rüzgâr; özlenen, uğruna dualar edilen rüzgâr yeniden uyanmıştır! Kalyonların başları zafer kazanmış gibi bir eda ile kalktı ve ani bir hareketle çevrelerini saran, onları sıkıştıran gemilere çarparak geçtiler. Artık özgürler, artık kurtuldular. Surların üstündeki binlerce insanın sevinç çığlıkları altında şimdi birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü gemi güvenli limana giriyor, aşağıya indirilmiş zincir korumaya devam etmesi için yine gıcırdayarak yükseliyor ve arkalarındaki denizde dağılmış küçük Türk gemileri biçare, öylece kalıyor; kasvetli ve umutsuz şehrin üzerinde bir kere daha umudun sevinç gösterileri parlak bir bulut gibi yükseliyor.

Donanma Dağın Üzerinden Geçiyor

Kuşatma altındakilerin coşkulu sevinçleri gece boyunca sürdü. Zaten gece her zaman insanın hayal gücünü canlandırır ve rüyaların tatlı zehriyle umutları körükler. Kuşatılmışlar bir gece boyunca kendilerinin emniyette olduğunu ve kurtulduklarını zannettiler. Zira bu dört gemideki askerler ve erzak nasıl kendilerine ulaşmayı başarmışsa bundan sonra her hafta yenileri de gelecektir. Avrupa onları unutmamıştı ve şimdiden erken beklentiler içine girip kuşatmanın artık kalkacağını, düşmanın cesaretinin kırıldığını ve yenildiğini hayal ediyorlardı.

Ancak Mehmet de bir hayal adamıydı, hem de nadir bulunanlardan; iradesiyle hayallerini gerçeğe dönüştürmeyi bilenlerdendi. Ve kalyonlar Haliç Limanı'nda kendilerini güven içinde zannederken o, müthiş cesaret isteyen bir plan yapar; dürüst olmak gerekirse, savaş tarihinde Hannibal'ın ve Napolyon'un en cüretkâr eylemlerine eş değerde olan bir plan. Bizans, karşısında altın bir meyve gibi duruyor ancak onu ele geçiremiyordu: Bu eylem ve saldırı için en büyük engel, aynı ortasından derince kesilmiş bir dil balığı gibi şehri ikiye bölen ve apandisite benzeyen, Bizans'ı bir kale gibi koruyan Haliç Körfezi'ydi. Bu körfeze girebilmek pratikte mümkün değildi çünkü girişinde tarafsızlık sözü verdiği Ceneviz kenti Galata vardı ve oradan düşmanın şehrine kadar demir zincir gerilmişti. Bu yüzden donanmasının cepheden saldırarak Haliç'e girmesi mümkün değildi ancak içeriden, Ceneviz topraklarının bittiği yerden girerek Hristiyan filosu ele geçirilebilirdi. Ancak bu iç körfeze girebilmek için gerekli olan donanmayı nereden bulacaktı? Yeni bir donanma yaptırabilirdi, evet. Ancak bu aylar boyu sürerdi ve bu sabırsız insan, o kadar uzun bir süre daha beklemek istemiyordu.

Mehmet o anda dâhiyane bir plan yapar; dışarıdaki denizde hiçbir işe yaramayan donanmasını dil şeklindeki kara uzantısından geçirerek iç denize, Haliç içindeki limana nakletmeye karar verir. Bu yüzlerce gemi ile dağlık bir kara uzantısını geçmek gibi nefes kesici, çılgın fikir önceleri çok saçma, çok imkânsız göründüğünden Bizanslılar ve Galata'daki Cenevizliler aynı bir zamanlar Romalıların ve daha sonraları da Avusturyalıların, Hannibal'ın ve Napolyon'un Alpleri hızla geçebileceklerini tahmin etmedikleri gibi bu fikri savunma açısından stratejik hesaplarına dâhil etmiyorlar. Bütün dünyevi tecrübelere göre gemiler sadece suda gidebilir, hiçbir zaman bir donanma bir dağı aşamaz. Ancak tam da bu, her zaman çok büyük bir iradenin gerçek göstergesidir; mümkün olmayanı mümkün kılan, savaş sırasında savaş kurallarıyla alay eden, gerekli durumlarda denenmiş savaş yöntemlerinin yerine kendi yöntemlerini uygulayan askerî bir deha böyle eylemlerde fark edilir.

Müthiş, tarih kitaplarında benzeri olmayan bir faaliyet başlar. Mehmet gizlice, çok sayıda yuvarlak ağaç gövdeleri getirtir ve işçilere üzerlerine denizden çıkarılacak gemilerin yerleştirileceği, tersanelerdeki kuru havuzlarda kullanılan kızaklara benzeyen ve hareket edebilen kızaklar yaptırtır. Aynı anda binlerce maden işçisi de Pera (şimdiki Beyoğlu) Tepesi'ne önce çıkan sonra tekrar aşağıya inen dar patikayı nakliye için mümkün olduğunca düzeltmeye çalışmaktadır. Ancak bu kadar çok işçinin birdenbire birikmesini düşmandan gizlemek için Sultan, her gün ve her gece tarafsız şehir Galata üzerinden, aslında anlamsız olan ve sadece dikkat dağıtmayı, gemilerinin bir denizden öteki denize yapacağı dağ-ova seyrini düşmandan saklamayı amaçlayan korkunç atışlar yaptırır. Düşmanlar saldırının sadece karadan yapılacağını varsaymakla meşgulken, sayısız yuvarlak tahta rulo iyice yağlanarak harekete geçer ve kızaklara bağlanmış çok sayıdaki mandanın çektiği, denizcilerin arkalarından iterek yardım ettiği bu dev gibi büyük silindirlerin üzerine yerleştirilen gemiler peş peşe dağın tepesine doğru yola koyulur. Gece her tür görüşü kapatmasa da bu mucize yürüyüş başlar. Bütün büyük, önceden düşünülmüş zekice olaylarda olduğu gibi bu mucizeler mucizesi de gerçekleşir: Büyük bir donanma dağları aşar.

Tüm büyük askerî hareketlerde en önemli olan şey sürpriz anlardır. Ve burada Mehmet'in üstün zekâsı kendini ispatlamıştır. Hiç kimse onun yapabileceklerini tahmin etmemişti. "Sakalımın bir teli bile benim düşüncelerimi bilecek olsa onu koparırdım." demişti bir keresinde, bu dâhi kurnaz

kendisinden bahsederken ve topları şehrin surlarında gösterişli bir biçimde patlarken, verdiği emir mükemmel bir biçimde uygulanmıştır. Tek bir gecede, 22 Nisan gecesinde yetmiş gemi, dağı ve vadiyi aşarak; üzüm bağlarından, tarlalardan, ormanlardan geçerek bir denizden diğer denize nakledilmiştir.

Bizans vatandaşları ertesi sabah uyandıklarında rüya gördüklerini zannederler: Hayaletler tarafından taşınmış gibi bir düşman donanması, içi asker dolu, sallanan bayraklarıyla, yelkenlerini açmış, yaklaşılamaz zannettikleri körfezlerinde duruyordur. Hâlâ gözlerini ovuşturuyor ve bu mucizenin nasıl olduğunu anlayamıyorlardı ancak o zamana kadar Haliç'in koruduğu yan surların altında şimdi borazanlar, ziller ve davullar neşeyle çalmaktaydı; Galata'daki o küçük tarafsız bölge dışında Hristiyan donanmasının sıkışıp kaldığı bütün Haliç, bu eşsiz darbe sayesinde, Sultan'a ve ordusuna aitti. Artık Sultan, hiçbir engelle karşılaşmadan birliklerini dubalı köprüsünden geçirip daha zayıf surların yanına götürebilecektir; şehrin en zayıf kanadı tehdit altındadır ve zaten sayıları yetersiz olan savunmacılar daha da azalacaktır. Demir pençe; düşmanının boğazını daha sıkı, çok daha sıkı sıkmaktadır.

Avrupa, İmdat!

Kuşatılmışlar artık kendilerini kandırmıyorlardı. Şimdi artık parçalanmış kanattan da sıkıştırıldıktan sonra, acilen yardım gelmezse bu delik deşik surların arkasındaki sekiz bin kişinin, yüz elli bin kişiye karşı uzun süre direnemeyeceğini biliyorlardı. Venedik Lordu gemi göndereceğine dair söz vermemiş miydi? Batı dünyasının en güzel kilisesi olan Ayasofya, inançsızların camisi olma tehlikesiyle karşı karşıyayken, Papa kayıtsız kalabilir miydi? Dinî kavgalara tutuşmuş, yüzlerce küçük kıskançlık duygusuyla parçalanmış olan Avrupa, Batı dünyasının ve kültürünün tehlike altında olduğunu hâlâ anlamıyor muydu? Belki -kuşatılmışlar kendilerini böyle teselli ediyorlardı- yardım filosu çoktan hazırdı, sadece durumu bilmedikleri için yelkenleri açmaya tereddüt ediyorlardı ve bu ölümle sonuçlanabilecek gecikmenin büyük sorumluluğunu hatırlatarak onları kendilerine getirebilirlerdi.

Ama Venedik donanması nasıl haberdar edilecekti? Marmara Denizi, Türk gemileriyle doluydu. Bütün donanmayla birlikte aralarından geçmek mahvolmalarına sebep olurdu ve tek bir adamın bile büyük önem taşıdığı savunmalarında, birkaç yüz asker yok olabilirdi. Bu yüzden çok az mürettebatlı, çok ufak bir gemiyle kumar oynamaya karar verirler. Tamamı on iki adamdan oluşan mürettebat -insanlık tarihinde adalet olsaydı Argo[8] isimli gemiyle meşhur olanlar gibi onların da isimlerini bilmemiz gerekirdi, oysa hiçbirinin ismini bilmiyoruz- bu sefere kahramanca cesaret eder. Bu küçük yelkenlinin direğine düşman bayrağı çekilir. On iki adam dikkat çekmemek için Türkler gibi başlarına sarık ve fes takar. 3 Mayıs'ta, gece yarısı limandaki koruma zinciri sessizce gevşetilir ve cesur adamlar karanlıktan yararlanarak hafif kürek sesleriyle dışarı çıkar. Böylece bir mucize olur ve küçücük gemi hiç kimse görmeden Çanakkale Boğazı'nı geçip Ege Denizi'ne geçer. Düşmanları uyuşturan şey her zaman bunun gibi fazla cesarettir. Mehmet her şeyi düşünmüş, sadece bu akla hayale sığmayan, on iki askerin tek bir gemiyle kendi donanmasının arasından geçerek böyle bir Argonot Seferi'ne başlamaya cesaret edebileceği aklına gelmemişti.

Ancak trajik bir hayal kırıklığı: Ege Denizi'nde tek bir yelkenli bile yoktu. Harekete geçmeye hazır hiçbir donanma da yoktu. Venedik ve Papa, hepsi Bizans'ı unutmuş, hepsi onları ihmal etmiş, küçük kilise politikalarıyla uğraşırken şeref sözlerini ve yeminlerini hatırlamaz olmuşlardı. Bu tür trajik anlar, insanlık tarihinde sık sık tekrarlanmıştır. Avrupa kültürünün korunması için bütün güçlerin bir araya gelmesinin gerekli olduğu durumlarda, kısa süreliğine olsa bile prensler ve hükûmetler, aralarındaki küçük dinî rekabeti unutmak istememişlerdir. Ceneviz için Venedik'i, Venedik için de Ceneviz'i arka plana itmek, birkaç saatliğine birleşerek ortak düşmanla savaşmaktan çok daha önemliydi. Deniz bomboştu. Cesur adamlar, ceviz kabuğu gibi küçük gemileriyle çaresizce bir adadan ötekine kürek çekiyorlardı. Ancak tüm limanlar çoktan düşman tarafından tutulmuştu ve hiçbir dost gemisi bu savaş bölgesine girmeye cesaret edemiyordu.

Şimdi ne yapmalı? Bu on iki adamın birkaçı haklı olarak ümitsizdi. Neden aynı tehlikeli yolu bir daha geçmeli, neden Bizans'a geri dönmeliydiler? Umut da götüremiyorlardı. Belki bu arada şehir de düşmüştü, geri döndüklerinde her koşulda kendilerini bekleyen ya hapis ya da ölümdü. Ancak -tarihte kimsenin tanımadığı bütün kahramanlar gibi- çoğunluk yine de geri dönmeye karar vermişti. Kendilerine bir görev verilmişti ve bu görevi yapmak zorundaydılar. Onları Avrupalı dostlara haber vermeleri için göndermişlerdi ve şimdi ne kadar can sıkıcı olsa da bu haberi geri götürmeleri gerekiyordu. Böylece bu küçücük gemi Çanakkale Boğazı'nı, Marmara Denizi'ni ve düşman donanmasını tek başına aşmayı göze alıyor. 23 Mayıs günü, yola çıktıklarından yirmi gün sonra, Bizans'ta çoktan kayboldukları haberi verilmişken ve artık kimsenin mesajı veya geri

[8] Argo: Yunan mitolojisinde, İason ile Argonotların Altın Post'u ele geçirmek üzere Iolkos kentinden yola çıktıkları geminin adıdır. Argo gemisi, Argus adında bir tersane işçisi tarafından yapıldı. Geminin koruyucusu, Tanrıça Hera idi. Bu efsanenin asıl kaynağı, Rodoslu Apollonios'un *Argonautika* adlı yapıtıdır. Altın Post'un peşine düşen mürettebatına da geminin adından dolayı Argonot adı verilir. (ç.n.)

döneceklerini düşündüğü yokken, surların üzerindeki birkaç nöbetçi bayrak sallamaya başlıyor. Zira küçük bir gemi sert kürek vuruşlarıyla Haliç'e doğru ilerlemektedir ve kuşatılmış insanların müthiş sevinç çığlıklarını duyan Türkler hayretler içinde kendi sularından geçen, bu küstahça Türk bayrağı çekmiş geminin bir düşman gemisi olduğunu fark edip onları koruyabilecek limana girmelerinden az önce kayıklarıyla her taraftan çarpmaya başlıyorlar.

Bir an Bizans binlerce neşe çığlığıyla dalgalanıyor, Avrupa'nın kendilerini hatırladığını ve bu gemiyi sadece haberci olarak önden gönderdiğini zannedip mutlu oluyorlar. Ancak akşam olduğunda kötü gerçek yayılıyor. Hristiyan birliği, Bizans'ı unutmuştu. Kuşatılmış ve yalnızlardı, kendi kendilerini kurtaramazlarsa yok olacaklardı.

Saldırıdan Önceki Gece

Altı hafta boyunca neredeyse her gün yapılan çatışmalardan sonra Sultan sabırsızlanmaya başlamıştı. Topları, surların pek çok yerini yıkmış ancak buyurduğu büyük saldırılar hep kanlı bir biçimde geri püskürtülmüştü. Bir ordu komutanı için artık sadece iki olasılık vardı: Ya kuşatmadan vazgeçecek ya da defalarca tek tek yapılan hücumlardan sonra büyük ve etkili saldırıyı başlatacaktı. Mehmet, paşalarını savaş meclisine çağırır ve ateşli arzusu tüm endişeleri yener.

Büyük ve kesin saldırının 29 Mayıs'ta yapılmasına karar verilir. Sultan, alışılmış kararlılığıyla hazırlıklara başlar. Önce bir dua günü yapılmasını emreder. Birincisinden sonuncusuna kadar yüz elli bin askerin hepsi İslam'ın emrettiği koşulları yerine getirecekler, yedi kere abdest alacaklar ve üç kere büyük duayı, Fetih suresini okuyacaklardır. Şehre kesin darbeyi vurabilmek için ellerinde kalan barutları ve gülleleri, topçu birliğini güçlendirmek için getirtir; birlikler, hücum için dağıtılır. Mehmet, sabahtan gece yarısına kadar, bir saat bile dinlenmez. Atının üzerinde, Haliç kıyılarından ta Marmara Denizi'ne kadar büyük ordugâhı dolaşır; bir çadırdan diğerine gider, uğradığı her yerde komutanlarını ve askerlerini yüreklendirir.

İyi bir psikolog olarak da bu yüz elli bin insanın savaş isteğini son raddeye nasıl çıkaracağını bilir ve onlara korkunç bir söz verir, bu sözünü onuru ve onursuzluğuyla yerine getirir. Bu sözleri davullar çalıp borular öttürerek her yöne dağılan tellallar duyurur: "Mehmet, Allah'ın, Muhammed'in ve dört bin peygamberin adına, babası Sultan Murat'ın ruhu, çocuklarının başları ve kılıcının üzerine yemin eder ki şehre saldırıdan sonraki üç gün boyunca birliklerine sonsuz yağmalama hakkı verecektir. Bu surların içindeki her şey; evlerde bulunan her türlü eşya ve mal, mücevherler ve değerli taşlar, sikkeler ve hazineler, erkekler, kadınlar ve çocuklar zaferi kazanan askerlerin olacaktır. Kendisi Doğu Roma İmparatorluğu'nun bu son kalesini fethetmiş olma onuru dışında her türlü ganimet hakkından imtina etmektedir."

Askerler bu vahşi bildiriyi büyük bir coşkuyla karşılar. Binlerce askerin sevinç çığlıkları ve "Allah Allah" diye haykırışları karşıdaki korku içindeki şehirde bir fırtına gibi eser. "Yağma, yağma!"

Bu sözler savaş alanı çağrısına dönüşür, davullarla gümbürder, zurnalarla ve borularla birlikte öter ve gecenin içinde karargâh şenlikli bir ışık denizine benzer. Kuşatma altındakiler surların üzerinden, ovada ve dağın üzerinde yanan on binlerce ışığı, meşaleyi ve düşmanlarının borazanlarla, düdüklerle, dümbelek ve teflerle zaferi daha kazanmadan kutlamalarını korkudan titreyerek seyrediyorlardı; durum aynı pagan rahiplerinin vahşi ve gürültülü kurban törenlerine benziyordu. Fakat sonra gece yarısı, Mehmet'in emri üzerine birdenbire bütün ışıklar söner ve binlerce sesten oluşan korkunç gürültü kesilir. Ama bu aniden oluşan sessizlik ve sıkıcı karanlık, tehditkâr kararlılığıyla, korkuyla kulak kabartanları gürültü ve ışıklı çılgın sevinç gösterilerinden daha fazla bunaltır.

Ayasofya'daki Son Ayin

Kuşatma altındakilerin, yaklaşan sonlarını anlamaları için ne bir haberciye ne de karşı taraftan kendi taraflarına geçmiş birine ihtiyaçları vardı. Hücumun emredildiğini biliyorlardı; müthiş bir mecburiyetin ve müthiş bir tehlikenin sezgisi, fırtına bulutları gibi bütün şehrin üzerine çökmüştü. Başka zaman görüş ayrılıkları ve dinî tartışmalar içinde olan halk bu son saatlerde birleşir. Her zaman ancak dıştan gelen tehlikeler, dünyevi birleşmelerin müthiş oyunlarını yaratır. İmparator, korumak zorunda oldukları şeyleri; dinlerini, büyük geçmişlerini ve müşterek kültürlerini herkesin anlaması için etkili bir tören yapılmasını emreder. Emri üzerine bütün halk, Ortodokslar ve Katolikler, rahipler ve yardımcıları, çocuklar ve ihtiyarlar bu törene katılır. Hiç kimse evinde kalamaz, zaten hiç kimse de evinde kalmak istemez; en zenginden en yoksuluna kadar herkes sıralar hâlinde, dindar bir tavırla ve ilahiler söyleyerek "Kyrie Eleison"[9] duasına katılmak üzere önce iç mahallelerden sonra da dış surların yanından geçen bu tören konvoyuna katılır. Kiliselerden azizlerin tasvirleri ve kutsal emanetler alınır, en önde taşınır; surların neresinde bir gedik varsa oraya dinsizlerin saldırılarına karşı dünyevi silahlardan daha fazla koruyacağına inandıkları bu aziz resimlerinden biri asılır. İmparator Konstantin de aynı anda senatörleri, asil kişileri, komutanları toplar ve son bir konuşmayla onları cesaretlendirmeye çalışır. Mehmet gibi onlara sınırsız ganimet sözü vermesi mümkün değildir. İmparator onlara bu son ve önemli saldırıyı geri püskürtürlerse Hristiyanlık ve bütün Batı dünyası adına kazanacakları onuru ve bu canilere teslim olmaları hâlinde kendilerini bekleyen tehlikeleri anlatır: Mehmet ve Konstantin, her ikisi de o günün, yüzyıllar sürecek bir tarihi belirleyeceğini biliyorlardı.

Sonra son sahne başlar; Avrupa'nın en acıklı, unutulmaz çöküş anlarından biri. Ölüme adanmışlar, o zamanlar dünyanın en muhteşem katedrali olan iki kilisenin barıştığı o tarihî günden beri, hem o inananlar hem de diğerleri tarafından terk edilmiş Ayasofya'da toplanır. Bütün saray halkı, asiller, Yunan ve Romalı rahipler, hepsi tam teçhizatlı ve silahlı Cenevizli, Venedikli askerler ve gemiciler İmparator'un çevresinde toplanır ve onların arkasında saygıyla dizlerinin üzerine çökmüş ve usulca mırıldanan binlerce ve binlerce gölge; başları eğilmiş, korku ve endişeden kafaları karışmış halk durmaktadır. Kubbelerin boşluklarındaki karanlıkla başa çıkmaya çalışan mumların ışığı, eğilerek dua ederken tek bir vücutmuş gibi birleşmiş halkı aydınlatır.

Burada Tanrı'ya dua eden Bizans'ın ruhuydu. Patrik şimdi yüksek ve güçlü sesle çağrı yapar, koro kendisine ilahilerle cevap verir, bu mekânda Batı'nın kutsal ve ebedî sesi olan müzik bir kere daha duyulur. Ardından önce İmparator, arkasından da herkes peş peşe dinin tesellisini kabul etmek için mihrabın önünden geçer; coşkuyla okunan dualaların kubbenin en yüksek yerine kadar ulaşan aksiyle, bu müthiş ve büyük yapının her yerinden kulakları tırmalayan sesler gelir. Doğu Roma İmparatorluğu'nun bu son ölüler ayini böyle başlar. Zira Justinianus'un katedralinde, Hristiyanlık dini son defa can bulmuştur.

İmparator bu son derece üzücü törenden sonra, hayatı boyunca emrinde olan saraydaki kullarına ve hizmetkârlarına yapmış olabileceği haksızlıklardan dolayı, kendisini bağışlamalarını dilemek için kısa bir süre için sarayına döner. Sonra -tıpkı büyük düşmanı Mehmet'in aynı anda yaptığı gibi- atına atlar ve askerlerini cesaretlendirmek için bir ucundan diğer ucuna kadar bütün surlar boyunca gider. Artık gece olmuştur. Ne bir insan sesi ne de bir silah tıkırtısı duyulur. Ama duvarların arkasındaki binlerce insan, heyecanlı duygularla sabahı ve ölümü bekler.

[9] Hristiyan ayinlerinin önemli bir duasının ortak adı. (ç.n.)

Unutulan Kapı: Kerkaporta

Sultan, gece yarısından sonra, saat birde hücum işaretini verir. Birden dev gibi sancaklar açılır ve yüz binlerce insan hep bir ağızdan "Allah, Allah, İllallah" diye haykırırken silahları, merdivenleri, urganları ve çapalarıyla surlara saldırır. Aynı anda bütün trampetler gürlemeye, bütün savaş boruları ötmeye, davullar, ziller ve flütler keskin sesler çıkarmaya başlar ve bu sesler; insanların feryatları ve top atış sesleri ile tek ve kasırga sesine benzeyen bir sese dönüşür.

Surlara önce hiç acımadan, başıbozuk denilen acemi birlikleri gönderilir. Yarı çıplak bedenleri, Sultan'ın hücum programına göre, esas birlikler asıl saldırıya geçmeden önce sadece düşmanı yormak ve zayıflatmak için tampon olarak kullanılmıştır. Bu öne sürülenler yüzlerce merdivenle hava daha karanlıkken surlara koşuyor, mazgallara tırmanıyor, düşman tarafından aşağıya atılıyor, tekrar tekrar tırmanıyorlardı. Zira geri dönüş imkânları yoktu, onlar sadece kurban olarak seçilmiş insan malzemesiydi. Arkalarında, onları mutlak ölümle sonuçlanacak hedefe süren asıl birlikler vardı. Savunanlar henüz üstünlüklerini koruyorlardı, üzerlerine yağdırılan ok ve taşlar örgü zırhlarına zarar vermiyordu. Ancak onlar için asıl tehlike -ve Mehmet bunu çok iyi hesaplamıştı- yorulmalarıydı. Ağır teçhizatlarıyla kendilerine devamlı ve tekrar tekrar saldıran öncü birliklerle savaşmaktan, saldırının yapıldığı bir noktadan diğerine koşmaktan kuvvetlerinin büyük bir kısmını bu zor müdafaa sırasında kaybediyorlardı. Ve şimdi -iki saatlik çarpışmadan sonra gün ağarmaya başlamıştı- Anadolulu askerlerden oluşan ikinci kıta hücum ettiğinde durum daha tehlikeli olmaya başlamıştı.

Zira bu Anadolulular disiplinli savaşçılardı, iyi eğitilmiş ve düşmanları gibi onlar da örgü zırhlar giymişlerdi. Üstelik onların sayısı daha fazlaydı ve savunmacıların bir buradaki, bir başka taraftaki duvarı korumak zorunda olmalarına karşı tamamen dinlenmiş durumdalardı. Ama saldıranlar hâlâ her yerde geri püskürtülüyordu ve Sultan son yedeklerini, Osmanlı ordusunun asıl kıtasını oluşturan seçkin muhafızları yani Yeniçerileri savaşa sürmek zorunda kalıyor. Kendisi de Avrupa'nın o zamanlar hiç tanımadığı bu çok iyi yetişmiş, genç ve seçkin on iki bin askerin başına geçiyor ve tek bir çığlıkla yorgun düşmüş düşmanların üzerine saldırıyorlar.

Şimdi artık kalan savaşabilecek insanların surların yanında toplanması için çanları çalma zamanıydı, gemilerdeki denizciler de çağrılmalıydı çünkü şimdi sonucu belirleyecek kesin savaş başlıyordu. O sırada savunanların başına kötü bir şey geliyor; Ceneviz kıtalarının komutanı olan cesur Condottiere Giustiniani'ye isabet eden bir taş onu ağır yaralıyor ve gemiye götürülmek zorunda kalıyor, onun bu durumu savunmacıların enerjisini bir an için azaltıyor. Ancak hemen İmparator'un kendisi bu istila tehlikesinin bulunduğu yere geliyor ve bir kere daha surlara dayanan merdivenleri aşağıya itmeyi başarıyorlar: Kararlılık son kararlılığın karşısında duruyor ve bir an için Bizans kurtulmuş gibi görünüyor, yine en büyük ihtiyaç en vahşi saldırı karşısında zafer kazanılmış oluyor. O sırada, tarihte bazen açıklanamaz yol göstericilerin görüldüğü o gizemli saniyelerden birinde olan trajik bir olay birdenbire Bizans'ın kaderini belirliyor.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.